



SLÄKTHISTORISKA STUDIER

Genealogiska Föreningen | The Genealogical Society of Sweden

Släkthistoriska Studier 2025:102

Bergsmannen Hennike Bengtsson i Vad, Söderbärke

Källor och DNA

Britt-Marie Sohlström
epost: bmsohlstrom@gmail.com

Ronnie Hermansson
epost: ronnie.hermansson@storfallsberg.se

Publicerad den 3 april 2025

DOI: [10.55797/buz567](https://doi.org/10.55797/buz567) och ISSN 2004-3910

Öppen tillgång genom en Creative Commons CC BY 4.0 licens.

Copyright på artikeln tillhör författaren.

Publicerad på Kungliga Bibliotekets OJS-plattform publicera.kb.se.

Citera artikeln (exempel): Sohlström, Britt-Marie & Ronnie Hermansson, 2025, »Bergsmannen Hennike Bengtsson i Vad, Söderbärke. Källor och DNA«, *Släkthistoriska Studier* 2025:102. DOI: [10.55797/buz567](https://doi.org/10.55797/buz567).

Släkthistoriska Studier publiceras av Genealogiska Föreningen (org. nr. 802001-19643), Löfströms Allé 7, Sundbyberg. Kontakt: shs@genealogi.net

Bergsmannen Hennike Bengtsson i Vad, Söderbärke

Källor och DNA

Britt-Marie Sohlström och Ronnie Hermansson¹

Publicerad 3 april 2025

Hennike Bengtsson återfinns i skattelängder 1535–1564 som ägare till byn Vad i Söderbärke socken i södra Dalarna. Genom jordaffärer och arvstvister går det att följa hans ättlingar fram tills kyrkoarkivalierna tar över. Han återfinns i många släktforskares antavlor, främst bland dem som har rötter i trakter där järnhantering förekommit i Dalarna och Västmanland. Tyvärr har det i de data som cirkulerar tillkommit en hel del uppgifter som inte har några belägg i källor, eller vilar på feltolkningar av dessa. Denna artikel syftar till att göra en genomgång av vilka kända källor som vi har att stödja oss på, och vad de kan berätta för oss. Dessutom redovisas ett projekt för att via DNA-test (YDNA, det vill säga test av Y-kromosomen som följer manslinjer) bekräfta delar av källforsknigen, samt via resultat från ett fördjupat YDNA test, så kallat BigY, få ledtrådar till hans bakgrund.

Inledning

Hennike Bengtsson (Familj 1) ägde enligt bevarade skattelängder både järnhyttan och all jord i byn Vad i Söderbärke socken i södra Dalarna. Han framträder i samband med det första omnämmandet av Vad i Gärder och hjälper 1535, och i landskapshandlingarna 1539 får vi även hans patronymikon, då han upptas i en förteckning över »Bergsmän som bor uti andra socknar, men gör järnskatt av bergsbrukningen till Norberg«.² Han återfinns sedan i bevarade längder fram till 1564.³ Vid 1570 års taxering antecknas i stället sonen Per Henniksson för Vad.⁴

Det finns inga andra källor tillgängliga som kan ge oss mer exakta uppgifter om födelse- och dödsår, men vi kan konstatera att Hennike mycket väl kan ha varit född i slutet av 1400-talet, och att han förmodligen avled någon gång 1564–1570.

¹ En särskilt tack Jere Markkanen, Magnil Eli Olsson, Staffan Betnér samt Stefan Jernberg som tillsammans med författarna bildar en informell chattgrupp (kallad »Sågmestergruppen« efter ett annat projekt) och har bidragit med sin kunskap och uppmuntran. Vi vill också tacka de anonyma granskarna av vårt manuskript.

² Strödda räkenskaper och handlingar t o m 1630 Gärder och hjälper, 1535, fol. 16r (NAD bildid R0003525_00428). Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1539:4, s. 103 (NAD bildid A0051307_00094).

³ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1564:14, fol. 102v (NAD bildid A0051385_00107).

⁴ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1570:10, fol. 13v (NAD bildid A0051401_00018).

Att det inte finns några skriftliga källor som nämner Vad före 1535 behöver inte betyda att Hennike var nybyggare på platsen. För flera av de närliggande bergsmansbyarna finns källor som visar på en säker uppkomst av bebyggelsen från 1300-talet och framåt, men bevarandet av enstaka köpebrev med mera är slumpartat.⁵ Arvstvister som behandlades vid tingen krävde ibland tillbakablickar generationer tillbaka, och kan i några fall kasta ljus över en bys historia före regelbundna skattelängder och tingshandlingar, men något sådant har inte heller återfunnits för Vad.⁶ En arkeologisk undersökning som gjorts i byn Bråfors i Norbergs socken, cirka 5 km från Vad, visade dock att där förekom hytt drift redan på 1200-talet.⁷

En mycket värdefull genomgång av de källor som berör byn Vad skrevs redan 1971 av medeltidsgenealogen och medarbetaren vid Svenskt biografiskt lexikon Hans Gillingstam (1925–2016), som själv härstammade från Vad. Han redovisade där bland annat det arbete som skedde från Nordiska museet i slutet av 1800-talet med att dokumentera den gamla miljön i Vad genom kapten Vilhelm Engelke (1833–1899), som rapporterade om sina framsteg i bevarade brev till folklivsforskaren och grundare av Skansen och Nordiska museet Artur Hazelius (1833–1901). Ett avsnitt behandlade hembygdsforskaren, och en tid ägare av en gård i Vad, Leonard Persson (1866–1942), och hans material. Hans Gillingstam refererade också 1500-talshandlingar som han funnit i privata gårdsarkiv och som genom hans försorg mikrofilmades för Riksarkivet.⁸

Genom studier i tingsprotokoll med anknytning till byn Halvarsbenning i Norberg insåg Arne Sohlström (1917–1994) att ytterligare en son borde läggas till Hennikes söner, nämligen Herman.⁹ Detta föranledde Hans Gillingstam att publicera ett tillägg till sin artikel 1978.¹⁰

Släktkopplingarna från Vad och Halvarsbenning till byn Persbo i Grangärde socken redovisades 1981 av den senare medeltidshistorikern och professorn vid Oslo universitet Anders Winroth (född 1965) i en artikel publicerad i Västerbergslagens Släktforskares då nystartade tidskrift Släktforskaren.¹¹

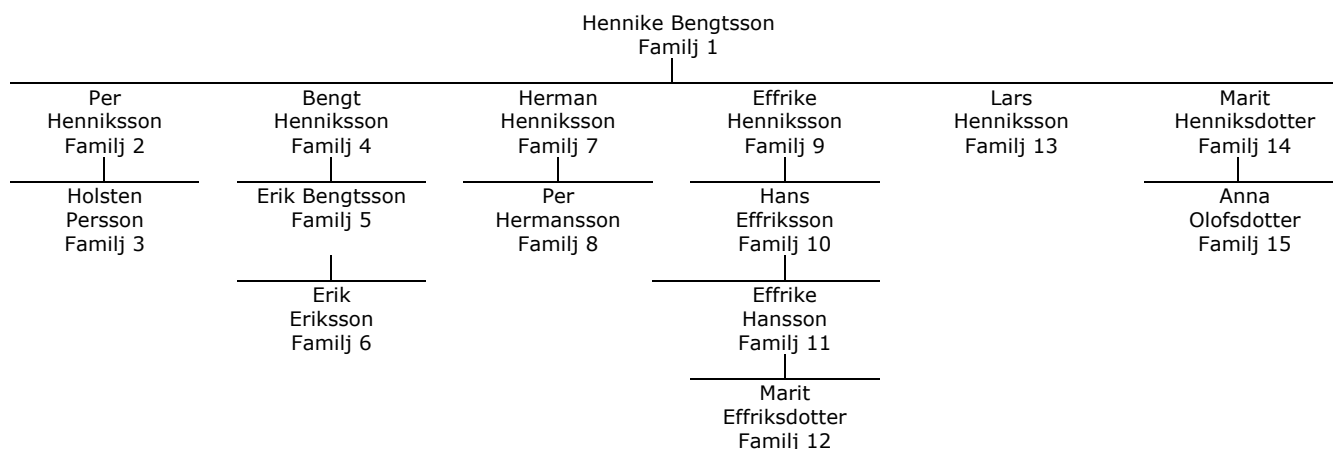


Bild 1. Huvudmännen/-kvinnorna i familjerna 1–15 som härstammar från Hennike Bengtsson.

Torbjörn Näs ifrågasatte äldre uppgifter från bland annat ovan nämnda Leonard Persson om Holsten Perssons (sonson till Hennike) hustru i en artikel publicerad 1998. Torsten Berglund

⁵ Forssell & Andersson 1977–1987, del 1, s. 38–45.

⁶ Till exempel finns för den närbelägna byn Sörbo en släktavla där den tidigaste personen bör ha varit född under första hälften av 1400-talet. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:4, fol. 322r. Se även Berglund 1999.

⁷ Eriksson 2002.

⁸ Gillingstam 1971. Artur Erikssons i Vad, Söderbärke gårdsarkiv återfinns i Riksarkivets samling av äldre mikrofilmer. Trots förfrågningar till Söderbärke hembygdsförening har originalen inte kunnat spåras.

⁹ Sohlström 2025.

¹⁰ Gillingstam 1978.

¹¹ Winroth 1981.

vidareutvecklade resonemanget i en artikel publicerad året därpå, där han identifierade hust-run till Holsten och ingående utvecklade ytterligare släktsammanhang.¹²

I det följande redovisas Hennike Bengtsson och hans ättlingar i två, tre eller fyra generationer i form av 15 familjetabeller. Vilka generationer som har tagits med har berott på vilka jordtransaktioner, som kan ge genealogisk information, som de gjort. Alla avkomlingar har inte fått egna tabeller utan redovisas i barnförteckningar. I undantagsfall har denna redovisningsprincip frångåtts genom att uppgifter om ytterligare generation redovisats. Den informationen återfinns i fotnoter. Se Bild 1 ovan.

Hennike Bengtssons familjeförhållanden

År 1548 den 29 februari närvarade Hennike vid tinget i Gamla Norbergs Bergslag, och komplicerade jordaffärer avklarades tillsammans med andra bergsmän från trakten.¹³ Förmodligen hade dessa sin grund i släktförbindelser som även kan ha berört hustrur och föräldrar, men vi får tyvärr ingen klarhet i hur de exakt såg ut med ledning av de fåordiga formuleringarna.

Bördsrätten, det vill säga förköpsrätten för släktingar, gjorde att jordköp mellan icke besläktade var ovanliga. Köpen skulle bjudas upp på tinget, och hade det inte skett på rätt sätt kunde de med bördsrätt kräva att få lösa tillbaka jorden, även efter många år.¹⁴

Första steget var att Hennike sålde »tvådelen uti en treding« till Peder Olsson i Karbenning, i det hemman Peder bodde i, för en läst järn.¹⁵ Sedan sålde Hans Persson i Vik, Söderbärke sin hustrus jord i Halvarsbenning, Norberg till Hennike i Vad för en läst järn, och det järnet samt ytterligare en läst gav Hans till Spelbo i Hommansbenning, Grytnäs för den treding han ägde i den Norra gården i Vik. vilket Olof Spelbosson med flera medarvingar bekräftade att de mottagit. Peder Olsson i Karbenning sålde sin hustrus jord i Södra gården, Sörbo i Söderbärke till Johan bosatt där.¹⁶ Det järn han fick gav han sedan till Hennike.

Vid tinget i Norrbärke den 2 mars 1548 sålde Anders Olsson i Starbo, Norrbärke sin hustrus rätta fäderne i Halvarsbenning till Hennike Bengtsson i Vad.¹⁷

Familj 1 Hennike Bengtsson (Nämnd 1535–1564)

Hennike Bengtsson. Bergsman i Vad, Söderbärke. Nämnd i skattelängder 1535–1564. Se även Bild 1. Hustru okänd.

Barn: (ordning i syskonskaran okänd)

- *Per Henniksson.* Se Familj 2.
- *Bengt Henniksson.* Se Familj 4.

¹² Näs 1998 och Berglund 1999.

¹³ Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:1, fol. 116r.

¹⁴ För en introduktion till begreppet bördsrätt se Clementsson & Andersson 1990, s. 171.

¹⁵ Per Olsson i Karbenning återfinns i skattelängder 1539–1563. Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1539:4, s. 101 (NAD bildid A0051307_00093); 1563:7, fol. 63v (NAD bildid A0051384_00073). Järn mättes vanligen med viktmåttet skeppund. Läst är rymdmått som användes för träkol och motsvarade 19,6 hektoliter. Jansson 1995, s. 9, 162–166.

¹⁶ Hans Persson i Vik, Söderbärke återfinns i skattelängder 1535–1551. Strödda räkenskaper och handlingar t o m 1630 Gärder och hjälper, 1535., fol. 15v (NAD bildid R0003525_00428). Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1550:4, fol. 137r (NAD bildid A0051334_00175).

Spelbo i Hommansbenning, Grytnäs är inte återfunnen i skattelängder. Olof Spelbosson i Blomdal, Karbenning sålde en brodersdel i Hommansbenning på tinget i Norberg 31 mars 1549. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:1, fol. 136r. Johan Jönsson i Sörbo, Söderbärke noteras i skattelängder 1539–1569: Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1539:4, s. 103 (NA bildid A0051307_00094); 1569:9, fol. 11r (NAD bildid A0051391_00151). Med patronymikon, exempelvis 1558: Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1558:1, maskinfol. 16r (NAD bildid A0051369_00020). Johan återfinns också i den ovan nämnda släkttavlan över ägare till Sörbo som finns i domboken 1594–1595. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:4, fol. 322r. Se även Berglund 1999.

¹⁷ Anders Olsson i Starbo, Norrbärke återfinns i skattelängder åtminstone från 1545–1569. Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1545:5, fol. 43r (NAD bildid A0051320_00051); 1569:9, fol. 7v (NAD bildid A0051391_00147).

Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:1, fol. 118v.

- *Herman Henniksson*. Se Familj 7.
- *Effrike Henniksson*. Se Familj 9.
- *Lars Henniksson*. Se Familj 13.
- *Marit Henniksdotter*. Se Familj 14.
- *Rigmor Henniksdotter*. Hemvist i Köping. I ett privat gårdsarkiv från Vad, refererat av Hans Gilllingstam i den ovan nämnda artikeln om byn Vad, finns en uppteckning från 1578, där det framgår att Per Henniksson i Vad löste in delar av gården från bland annat sin syster Rigmor Henniksdotter och systerson Olof Hinderesson i Köping.¹⁸ Vid ett ting i Norberg år 1599 den 28 januari diskuterade Per Hermansson, son till till Herman Henniksson och Anders Bengtsson, son till Bengt Henniksson, om vem som hade rätt att lösa fädernas systrar Brita och Rigmor Henniksdötrars i Köping arvslotter i Halvarsbenning.¹⁹ Tyvärr har ännu inga källor återfunnits som gjort det möjligt att följa systrarnas ättlingar vidare.
- *Brita Henniksdotter*. Hemvist i Köping. Se systemen Rigmor ovan.

Per Henniksson (familj 2–3)

Per Henniksson (Familj 2) löste ut de övriga syskonen och blev även han ensam ägare i Vad. Han hade gjort ett fördelaktigt gifte med Karin Svensdotter, dotter till den förmögne Godsven (Sven) Hansson, bosatt i Hagge, Norrbärke, men också ägare till jord på flera andra ställen.²⁰

Att Per Hennikssons hustru var Karin Svensdotter framgår av de släktutredningar som gjordes av Domkapitlet i Västerås år 1626, då Johan Germundsson i Livsdal i Norbergs socken ville äkta Karin Hansdotter ifrån Vad. I protokollet för den 11 april finns en skiss som visar hur Johan och Karin var besläktade. Karins anor sades vara: Hans i Vad (Hans Holstensson, Familj 3), Holsten i Vad (Holsten Persson, Familj 3), Per Henniksson, Hennike. Johans anor var: Margareta i Livsdal (Margareta Larsdotter gift med Germund Bengtsson), Karin i Hagge (Karin Olofsdotter gift med Lasse Svensson, Familj 14), Marit i Stimmerbo (Marit Henniksdotter gift med Olof Bengtsson, Familj 14), Hennike.²¹ Se Bild 2.

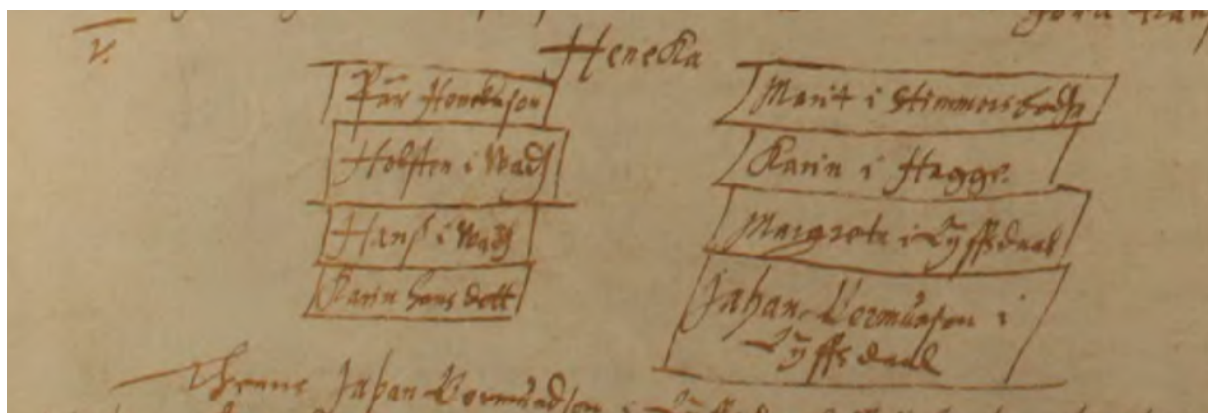


Bild 2. Släkttavla från Domkapitlet i Västerås 1626 utgående från Hennike. Källa: se fotnot 21. Foto: Göran Ekberg.

Ett par månader senare, den 11 juni 1626, var ärendet uppe igen. Då utgick man från Godsven i Hagge, Norrbärke. Man konstaterade att han hade sonen Lars Svensson (i Hagge, Familj 14), som hade dottern Margareta Larsdotter (gift med Germund Bengtsson i Livsdal), som hade sonen Johan Germundsson. Godsven hade också dottern Karin Svensdotter (gift med Per Henniksson i Vad), som hade sonen Holsten Karinson²² (alltså Holsten Persson i Vad, Familj 3),

¹⁸ Gilllingstam 1971.

¹⁹ Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:6, maskinfol. 154v.

²⁰ Godsven i Hagge nämns första gången som vittne till ett gåvobrev daterat 1518. Svenskt Diplomatariums huvudkartotek, nummer 38126. Han återfinns sedan i skattelängder 1539–1564. Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1539:4, s. 79 (NAD bildid A0051307_00178); 1564:14, fol. 100r (NAD bildid A0051385_00103). Se även Winroth 1985.

²¹ Domkapitlet i Västerås stift AI:3, fol. 133v. Tack till Stefan Jernberg för tips om ärendet.

²² Karinson skall förmodligen läsas som »Karins son» då det är via henne och inte Holstens far släktskapet med den kommande bruden ligger.

som hade sonen Hans Holstensson (i Vad, Familj 3), som hade dottern Karin Hansdotter.²³ Se Bild 3.

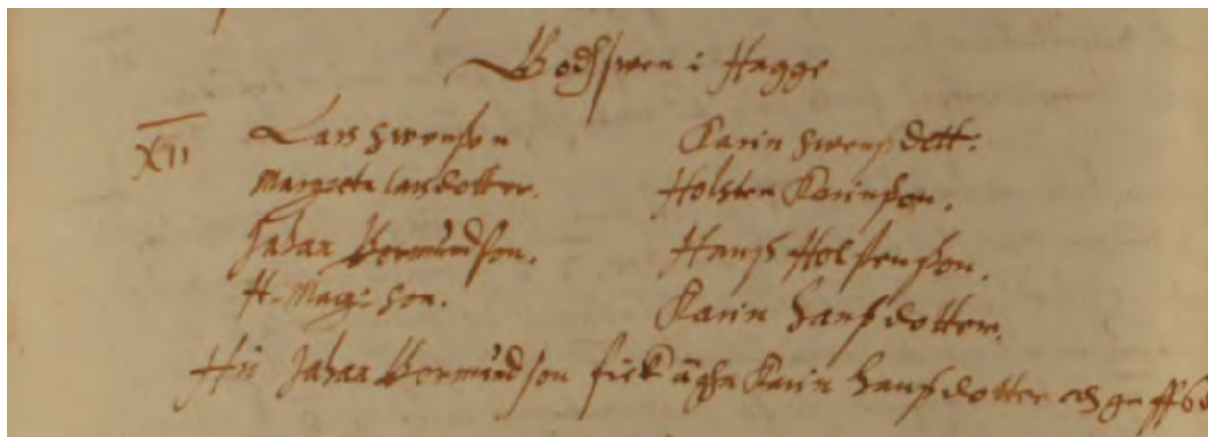


Bild 3. Släkttavla från Domkapitlet i Västerås 1626 utgående från Godsven i Hagge. Källa: se fotnot 23. Foto: Göran Ekberg.

Att dessa utredningar gjordes beror på att äktenskapshinder ansågs kunna finnas upp till fjärde led, i äldre tid i ännu fler led. Bestämmelserna kom från katolska kyrkan, den så kallade kanoniska rätten och praktiserades en bit in på 1600-talet trots reformationen.²⁴ Domkapitlets slutsats denna gång blev dock att kontrahenterna fick ingå äktenskap trots hindren.

Karin hade bland annat med sig arvsandelar i byn Fragg i Norbergs socken till boet. Per Hennikssons och Karins son Holsten Persson (Familj 3) tvingade, enligt ett ärende på tinget i Söderbärke den 27 februari 1596, kusinen Hans Effriksson (Familj 10) att sälja tillbaka inköpta andelar i Fragg, eftersom Holsten hävdade att de var hans och hans syskons modernejord.²⁵

Per Henniksson köpte också en brodersdel i Fragg av Anders Svensson enligt Norr- och Söderbärkettinget den 29 februari 1557.²⁶ Anders Svensson var son till Godsven i Hagge, han förekommer i skattelängder för Fragg bland annat 1545, och kallades i en saköreslängd i Dalarnas handlingar 1551 för Anders Godsvensson.²⁷

Per Hennikssons inlösning från flera av syskonen av jorddelar i Vad framgår av ett brev från 1578 i ett privat gårdsarkiv, refererat av Hans Gillingstam. Dessa var systern Rigmor Henniksdotter, systersonen Olof Hinderesson i Köping, brorsonen Hans Effriksson i Bennebo, Norrberg, och den avlidna systern Marit Henniksdotters dotter Anna Olofsdotter gift med Anders Ingevaldsson i Stimmerbo, Norrbärke.²⁸

I längden för 1571 års Älvsborgs lösen är Per Henniksson den högst taxerade i Söderbärke socken.²⁹ I hela Norbergs bergslag fanns endast en handfull med större förmögenhet, bland annat hans bror Herman Henniksson i Halvarsbenning (Familj 7).³⁰ För bägge finns anmärkningen »Barnegods inne» vilket förmodligen betyder att inte alla syskonen var utlösta.

Familj 2 Per Henniksson (nämd 1569–1593)

Per Henniksson. (Från Familj 1). Bergsman i Vad, Söderbärke. I skattelängder 1569–1593.³¹ Gift med Karin Svendsdotter, dotter till Godsven Hansson i Hagge, Norrbärke.

²³ Domkapitlet i Västerås stift, AI:3, fol. 137v.

²⁴ Almquist 1931.

²⁵ Strödda domböcker och rättegångshandlingar, 6, opaginerad (AD bildid v797269.b1550).

²⁶ Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:1, maskinfol. 253r.

²⁷ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1545:12, opaginerad (NAD bildid A0051321_00088); 1551:3, opaginerad (NAD bildid A0051337_00015).

²⁸ Gillingstam 1971.

²⁹ För en introduktion till Älvsborgs lösen, se Ericson Wolke 2020. Älvsborgs lösen 1571, 19, fol. 27v (NAD bildid B0001018_00058).

³⁰ Älvsborgs lösen 1571, 19, fol. 34v (NAD bildid B0001018_00072).

³¹ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1569:9, fol. 10v (NAD bildid A0051391_00151); 1593:11, fol. 64r (NAD bildid A0051531_00070).

Barn: (ordning i syskonskaran okänd)

- *Holsten Persson*. Se Familj 3.
- *Karin Persdotter*. Gift med *Olof Torstensson*. Bergsman i Tolvsbo, Söderbärke.³² Nämd i skattelängder 1570–1615.³³ Olof var son till Torsten Hansson, född i Starbo, Norrbärke och bosatt i Moren, Norrbärke samt Tolvsbo, Söderbärke och Kiersten Larsdotter.³⁴
- *Hans Persson*. Bergsman i Väster Djupkärra. Nämd i skattelängder 1604–1620.³⁵ Måg till Torbjörn Persson i Väster Djupkärra, Norberg.³⁶
- *Hennike Persson*. Bergsman i Fragg, Norberg.³⁷ Nämd bosatt i Fragg endast år 1600.³⁸
- *Halvard Persson*. Bergsman i Sörvik, Grangärde. I skattelängder 1575–1597.³⁹ Gift med *Sigrid Torstensdotter*, syster till Olof Torstensson i Tolvsbo, gift med Halvards syster Karin Persdotter.⁴⁰
- *Spelbo Persson*. Född före 1570 och död 1629. Bergsman i Persbo, Grangärde.⁴¹ Gift med *Cherstin Joensdotter*, dotter till Joen Larsson och Karin Larsdotter i Persbo.⁴²

³² Hans Olofsson i Tolvsbo hade belägrat Kiersten Holstensdotter i Vad. I ett tingsärende från Söderbärke 5 januari 1607 finns en släktavla som visar hur paret var besläktade. Hans var son till Olof i Tolvsbo och Karin, och denne Karin var dotter till Peder Henniksson. Kiersten var dotter till Holsten och sondotter till Peder Henniksson. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:8b, s. 222v. Se vidare Berglund 1999.

Holsten Persson i Vad köpte enligt Söderbärkettinget den 27 januari 1599 jord i Vad av sin syster Karin Persdotter (utan angiven hemvist). Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:6, maskinfol. 151r.

³³ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1570:10, fol. 14v (NAD bildid A0051401_00019); 1615:10, fol. 64r (NAD bildid A0051645_00071).

³⁴ Berglund 1999.

³⁵ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1604, opaginerad (NAD bildid A0051561_00168); 1620:2, fol. 51r (NAD bildid A0051670_00090).

³⁶ Vid ting i Söderbärke den 20 juli 1614 köpte Hans Holstensson (son till Per Hennikssons son Holsten Persson) i Vad jord i Halvarsbenning från Hans Persson i Västra Djupkärra. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 552). Hans Persson i Djupkärra köpte jord av sin hustrus bröder. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv EXIe:2720, fol. 301r. Från Hans Persson och hans son Hennike Hansson samt sonson Häradsdomaren Holsten Henniksson i Väster Djupkärra härstammade affärsmannen och diplomaten Raoul Wallenberg (1912–1947?). Se Gillingstam & Winroth 1982.

³⁷ Holsten Persson i Vad bytte enligt ting på Gamla Norberg den 26 januari 1598 jord i Fragg mot sin broder Hennike Perssons jord i Vad. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:6, maskinfol. 43v. Hennike Persson finns sedan upptagen i skattelängd år 1600 i Fragg, där han efterträder Hans Effriksson (Familj 10) och efterträddes av Holsten Perssons son Kjellfast Holstensson. Slutsatsen blir väl att troligen avled Hennike Persson utan arvingar. Det följande köpet av jord från Hennike »i Fragg« 1614 behöver inte ha skett då, utan konfirmerades först 1614 på tinget. Hans Holstensson (son till Per Hennikssons son Holsten Persson) i Vad bjöd upp jord i Halvarsbenning på ting den 20 juli 1614 i Söderbärke, köpt av bland andra Hennike i Fragg. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 552v.

³⁸ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1600:6, fol. 26v (NAD bildid A0051549_00034).

³⁹ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1575:14, fol. 16v (NAD bildid A0051434_00057); 1597:5, fol. 42r (NAD bildid A0051541_00047).

⁴⁰ På lagmanstinget hållet i Söderbärke den 13 september 1642 noterades ett antal inlösningar av arvsandelar i Vad som Hans Holstensson (son till Holsten Persson) gjort, bland annat hade han 1631 löst delar i Vad från Halvard Perssons arvingar. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIa:4, fol. 235v.

På tinget den 18 januari 1608 i Grangärde talade hustru Sigrid Torstensdotter i Sörvik om ett jordeköp som hennes salige man Halvard Persson gjort. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:8b, fol. 325v. Olof Torstensson i Tolvsbo, Söderbärke och hans svågrar Halvard Persson i Sörvik, Grangärde och Herman Jonsson i Sörbo, Söderbärke hade sålt en del i Morgården, Norrbärke enligt uppbud på tinget den 14 februari 1594. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:4, maskinfol. 8v. Se vidare Berglund 1999.

⁴¹ Den 1 mars 1629 begravdes Spelbo Persson i Persbo »öfuer sine sextije år« Grangärde kyrkoarkiv, Dalarnas län, C:1, fol. 138v.

⁴² Holsten Persson hade den 25 januari 1598 på tinget i Söderbärke köpt en brodersdel i Vad av sin broder Spelbo Persson. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:6, maskinfol. 42v. Se även Winroth 1981 och Isheden 1984.

- *Bengt Persson*. Bergsman i Gäsjö, Norberg och Andersbenning, Norberg.⁴³
- *Anna Persdotter*. Gifte okänt. Gäsjö, Norberg.⁴⁴
- *Brita Persdotter*. Gifte och hemvist okänt.
- *Agnes Persdotter*. Gifte okänt. Tolvsbo, Söderbärke.⁴⁵
- *Elin Persdotter*. Gift med *Henrik Andersson*. Bergsman och länsman i Näsbyn, Söderbärke.⁴⁶ I skattelängder 1581–1619.⁴⁷
- *Barbro Persdotter*. Norbergsby, Norberg.⁴⁸

Holsten Persson (Familj 3) löste även han ut alla sina syskon och blev ensam ägare till Vad. Ovan har vi som källa till Holsten Perssons syster Karins gifte behandlat ett tingsärende från Söderbärke den 5 januari 1607. Se fotnot 35. Hans Olofsson i Tolvsbo hade lägrat sin släkting Kiersten. Hans mor Karin Persdotter och Kierstens far Holsten Persson var syskon, så paret var kusiner. Nu kunde Hans far, Olof Torstensson, uppvisa ett brev från kungens sekreterare Lars Kristiansson, med benådning från avrättning, men Hans fick böta 80 daler och Kiersten 40 daler.

Av ytterligare en släkttavla bifogad ärendet får vi veta att Holsten Perssons hustru hette Karin och hade en mor som hette Brita Torstensdotter, syster till Olof i Tolvsbo.⁴⁹ Mycket senare, på tinget 1689 i ett mål som rörde en träta om äganderätten till ett hemman i Tunkarlsbo,

Att Spelbo var gift med Cherstin Joensdotter i Persbo framgår av en rannsaking av ägoförhållandena i Persbo i Grangärde som gjordes på tinget den 7 september 1689. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2746, fol. 838r–841v. Se även Winroth 1981 och Isheden 1984.

⁴³ På tinget i Norberg 1610 bjöd Kjellfast i Fragg (son till Holsten Persson i Vad) upp en brodersdel i Fragg köpt av Bengt Persson i Gäsjö. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:9, opaginerad AD bildid v222739.b170.s12). På tinget för Söder- och Norrbärke den 20 juli 1614 bjöd Hans Holstensson (också son till Holsten Persson i Vad) upp ett antal jorddelar i Halvarsbenning, bland annat en del köpt av Bengt Persson i Gäsjö. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 552v.

Bengt Persson har inte återfunnits i skattelängder i Gäsjö, hans svärfar Anders Håkansson levde länge och stod för hemmanet. Efter en komplicerad tvist om bördsrätten till jord i byn Andersbenning, Norberg, får Bengt rätt att köpa den. Olof Andersson, son till Anders Håkansson i Gäsjö och sväger till Bengt Persson, hade på tinget i Norberg den 21 januari 1606 talat till Mats Olofsson i Andersbenning om att hans mor Anna var närmare i börd än Mats, gift med en kusin till Anna. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:6, maskinfol. 155v; AI:8a, fol. 104r. Året därpå den 26 januari 1607 kom dock Germund Bengtssons barn från Livsdal också i Norberg, och påstod att det i själva verket var deras mormor hustru Brita som ägt jorden och pantsatt den. Bengt fick det han lagt ut tillbaka. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:8b, fol. 226r–226v. Genom en uppgörelse med hustru Britas arvingar får dock Mats Olofsson och hans bror Anders Olofsson slutligen köpa jorden. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:8b, maskinfol. 342v.

⁴⁴ Holsten Persson hade på Söderbärkettinget den 25 januari 1598 köpt en systerdel i Vad av sin syster Anna Persdotter i Gäsjö, Norberg. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:6, maskinfol. 42v.

⁴⁵ Vid ting 1596 i Söderbärke bjöd Holsten Persson i Vad upp 3 systerdelar köpta av hustru Karin i Tolvsbo, hustru Agnes i Tolvsbo samt Barbro »på Norberg«. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:5, blyertsfol. 48v.

⁴⁶ Henrik Andersson i Näsbyn, Söderbärke framträdde den 26 januari 1603 på tinget i Söderbärke och tillkännagav att han sålt sin hustrus jord i Vad och Fragg. Han hade också sålt sitt fasta fäderne i Vik, Söderbärke. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv EXIe:2720, fol. 142r). Att han var länsman anges till exempel i skattelängd 1613. Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1613:14, fol. 54v (NAD bildid A0051633_00236).

⁴⁷ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1581:1, fol. 65r (NAD bildid A0051464_00072); 1619:14, fol. 19v (NAD bildid A0051669_00025).

⁴⁸ Vid ting 1596 i Söderbärke bjöd Holsten Persson i Vad upp 3 systerdelar köpta av hustru Karin i Tolvsbo, hustru Agnes i Tolvsbo samt Barbro »på Norberg«. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:5, blyertsfol. 48v.

Hans Effriksson (Familj 10), kusin till Barbro Persdotter, hade köpt jorddelar av henne i Fragg, men på tinget Söderbärke den 27 februari 1596 tvingar Barbro's bror Holsten Persson honom att sälja tillbaka dem, eftersom det är syskonens modernejord (det vill säga ärvd från Karin Svensdotter, hustru till Per Henniksson). Strödda domböcker och rättegångshandlingar, 6, opaginerad (AD bildid v797269.b1550).

⁴⁹ Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:8b, fol. 222v.

framkommer att en man vid namn Olof Nilsson, som för 70 år sedan hade bott i Tunkarlsbo, hade haft Herman Joenssons i Sörbo dotterdotter, nämligen Holsten Perssons i Vad dotter, till sin hustru.⁵⁰ Därmed kan vi dra slutsatsen att Holsten Perssons hustru var dotter till Herman Jonsson i Sörbo, Söderbärke och hette Karin Hermansdotter.⁵¹

I ett gårdsarkiv i Vad återfanns av Hans Gillingstam förutom ovan nämnda äldre handlingar, även ett brev som gällde Holstens Perssons utlösning av sju syskon, nämligen Hans, Hennika, Spelbo, Bengt, Anna, Brita och Karin.⁵² Vid ting 1596 i Söderbärke bjöd Holsten Persson i Vad upp 3 systerdelar köpta av hustru Karin i Tolvsbo, hustru Agnes i Tolvsbo samt Barbro på Norberg.⁵³

Vid tinget i Norberg 1611 köpte Kjellfast i Fragg (son till Holsten Persson) jord i Fragg av Anna Persdotter, Elin i Näsbyn, Barbro i Norbergsby samt av Olof Torstensson i Tolvsbo.⁵⁴ Vid ting i Norberg 1614 köpte Hans Holstensson i Vad (även han son till Holsten Persson) jord i Halvarsbening från Halvards barn i Sörvik (Grangärde), Hans Persson i Djupkärra (Norberg), Bengt Persson i Gäsjo (Norberg), Hennike i Fragg (Norberg) samt Spelbo i Persbo (Grangärde).⁵⁵

Efter Holsten Perssons tid delades byn Vad i två gårdar, Hans Holstenssons $\frac{3}{4}$ del och Torsten Holstenssons $\frac{1}{4}$ del. Hans Gillingstam ger i ovan nämnda artikel om byn en översikt över delningen av jorden vidare under århundradena och med det en redovisning av de ättlingar som blev kvar som jordägare i Vad.⁵⁶

Hyttan i Vad lades ner första decenniet på sjuttonhundratalet, bergsmännen i byn ingick istället i Tunkarlsbo hyttelag. En hammare som uppfördes i början på sextonhundratalet var i drift till 1880-talet.⁵⁷

Idag (2025) finns en äldre bergsmansgård vid namn Sämogården bevarad i Vad. Den härstammar från Torsten Holstenssons del, och bland de äldre byggnaderna finns en svalbod som sägs vara byggd 1491 samt en mangårdsbyggnad som anges vara uppförd 1610.⁵⁸

Familj 3 Holsten Persson (nämnd 1594–1602)

Holsten Persson. (Från Familj 2) Nämnd i handlingar 1594–1602.⁵⁹ Bergsman i Vad, Söderbärke. Gift med *Karin Hermansdotter*, dotter till Herman Jonsson och Brita Torstensdotter, Sörbo, Söderbärke.

Barn: (ordning i syskonskaran okänd)

- *Hans Holstensson.* Bergsman i Vad, Söderbärke ($\frac{3}{4}$). Nämnd i handlingar 1604–senast 1651.⁶⁰
- *Torsten Holstensson.* Bergsman i Vad, Söderbärke ($\frac{1}{4}$). Nämnd i handlingar 1630–1652.⁶¹

⁵⁰ Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2749, fol. 923r.

⁵¹ Se även Berglund 1999.

⁵² Gillingstam 1971.

⁵³ Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:5, blyertsfol. 48v.

⁵⁴ Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 455v.

⁵⁵ Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 552v.

⁵⁶ Gillingstam 1971.

⁵⁷ Strandvik 2000, s. 559–561.

⁵⁸ Andersson 1980 s. 51–53.

⁵⁹ Holsten Persson var nämndeman på tinget i Söderbärke från och med 1594, sista gången 1602. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 50v. Han nämns första gången i skattelängd 1595. Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1595:2, fol. 58v (NAD bildid A0051535_00072).

⁶⁰ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1604:8, fol. 51r (NAD bildid A0051561_00119). Det är oklart när Hans Holstensson avled eftersom hans namn upptas ett antal år i mantalslängderna, men det inte anges att det finns någon man eller hustru, inte heller någon inhyses. Han var i alla fall död 1651 när han ersätts av mågen Hans Hemmingsson. Mantalslängder Kopparbergs län, 5, fol. 320r.

⁶¹ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1630:13, s. 35 (NAD bildid A0051700_00023); Mantalslängder Kopparbergs län, 6, fol. 282v.

- Kerstin Holstensdotter. Okänd hemvist.⁶²
- *Karin Holstensdotter*. Vik, Söderbärke. Okänt gifte.⁶³
- *NN Holstensdotter*. Gift med *Olof Nilsson*. Bergsman i Tunkarlsbo, Söderbärke.⁶⁴ Nämnd i handlingar 1630–1644.⁶⁵
- *NN Holstensdotter*. Gift med *Hans Persson* i Nor, Söderbärke.⁶⁶
- *Kjellfast Holstensson*. Bergsman i Fragg, Norberg.⁶⁷ I skattelängder från 1604. Död 1653.⁶⁸ Gift med en dotter till Hans Larsson i Hemshyttan, Söderbärke.⁶⁹
- *Hennike Holstensson*. Nämnd i handlingar 1636–1652.⁷⁰ Bergsman i Gunnilbo by, Gunnilbo socken. Gift med *Marit Månsdotter*.⁷¹
- *Brita Holstensdotter*. Okänd hemvist.⁷²

⁶² Hans Holstensson i Vad bjöd på tinget i Söderbärke den 17 februari 1610 upp en systerdel i Vad köpt av sin syster Kerstin Holstensdotter. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 423r.

⁶³ Torsten Holstensson fick på tinget i Söderbärke den 25 januari 1638 fasta på bland annat en systerdel i Vad som han löst av sin syster Karin Holstensdotter i Vik. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2257, fol. 248r.

⁶⁴ I ett privat gårdsarkiv i Vad finns ett brev (daterat den 15 juni 1625) enligt vilket Hans Holstensson hade två systrar som var gifta med Olof Nilsson i Tunkarlsbo, Söderbärke och Hans Persson i Nor, Söderbärke. Gillingstam 1971. Se även resonemang ovan kring att Holsten Perssons hustru var dotter till Herman Jonsson i Sörbo, Söderbärke, där en tingsnotis om Olof Nilssons i Tunkarlsbo hemman är en pusselbit.

⁶⁵ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1630:13, s.35 (NAD bildid A0051700_00023); Mantalslängder Sätters län, 3, fol. 96v.

⁶⁶ Se fotnot 67. Hans Persson i Nor har inte återfunnits i skattelängder.

⁶⁷ Kjellfast Holstensson kom till Fragg de första åren på sextonhundratalet, efter att Hans Effriksson (Familj 10) tvingats flytta därifrån. Kjellfast löste de följande åren ut Holsten Perssons syskon från delar i Fragg. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:9, opaginerad (AD bildid v222739.b170.s12); Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 455v); EXIa:12, fol. 599r.

⁶⁸ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1604:8, fol. 66r (NAD bildid A0051561_00128). Kjellfast i Fragg begravdes den 13 april 1653: Norbergs kyrkoarkiv, C:1, fol. 88r.

⁶⁹ Kjellfast i Fragg ville på tinget i Söderbärke den 16 mars 1608 lösa igen en jordedel i Persbo, Grangärde som hans hustrus moder, hustru Barbro i Hemshyttan, Söderbärke sålt till Jon Larsson i Persbo. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:8b, maskinfol. 344v. Enligt en rannsaking i Persbo 1686 var Barbro Larsdotter gift med Hans Hemmingsson från Hemshyttan. Någon sådan återfinns inte i Hemshyttan vid denna tid, att det skulle röra sig om en i övrigt okänd bror till Hans Larssons far Lars Hemmingsson faller på att kronologin inte stämmer. Se även Isheden 1984. Märkligt är att i ett tingsärende från Grangärde den 24 januari 1606 nämns Hans Persson på Hemmingshyttan och hans hustru Barbro som sålt en systerdel i Persbo. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:8a, maskinfol. 109r. Det är ställt utom tvivel att Hans Larsson avses i bägge fallen.

⁷⁰ Hennike är inte upptagen i skattelängder 1636 och 1638, utan det är hans hustrus son i ett tidigare äktenskap Hemming Persson som står för hemmanet, men enligt ett brev daterat 1636 (se följande fotnot) var han gift med Marit Månsdotter i Gunnilbo by redan då. Däremot finns han senare i skattelängder fram till 1652. Mantalslängder Västmanlands län, 11, fol. 430r.

⁷¹ Hennike undertecknade 1636 ett brev som make till Marit Månsdotter. Svea Hovrätt, Huvudarkivet, EVIa2aa:81, opaginerad (NAD bildid A0068000_00466). Tack Göran Ekberg för tips.

På lagmanstinget i Söderbärke den 12 augusti 1651 konfirmerades att Hans Holstensson i Vad hade löst in jord bland annat av sin broder Hennike i Gunnilbo. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIa:6, fol. 384r.

⁷² På lagmansting i Söderbärke den 12 augusti 1651 konfirmerades att Hans Holstensson i Vad hade löst in jord bland annat av sin syster Brita utan angiven hemvist. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIa:6, fol. 384r.

Bengt Henniksson (familj 4–6)

I uppbördens för Älvsborgs lösen 1571 taxerades Bengt i Nordansjö, Norberg (Familj 4) liksom sin bror Lasse i Fagersta, nuvarande Västanfors socken (Familj 12), för betydande belopp, men de ägde inte något hemman utan var landbor i frälsehemman.⁷³

Bengt Henniksson upptas första gången i skattelängden 1569 som Frälse landbo i Nordansjö, och efterträdde då en man vid namn Knut.⁷⁴ År 1572 och framåt noteras Bengt också för Hinsebo.⁷⁵ Hinsebo var ett litet hemman som låg angränsande till Nordansjö, och på något sätt förvärvade Bengt detta hemman. De första följande åren är Hinsebo upptagen bland de andra byarna i socknen, och med en skattesats liknande deras, men från och med 1577 förtecknas Hinsebo som »en utjord som Bengt Henniksson i Nordansjö brukar« under Norbergs by.⁷⁶ År 1606 tog sonen Anders Bengtsson över i Nordansjö och året därefter står han även för Hinsebo.⁷⁷

Vid tinget i Söderbärke den 1 februari 1602 gav Nils i Vik, Söderbärke tillkänna att han och Bengt Henniksson i Nordansjö hade gjort ett jordebyte. Nils gav Bengt jord i Halvarsbenning och Bengt gav Nils jord i Vik. Nils Andersson var gift med en brorsdotter till Bengt, se vidare under Herman Henniksson (Familj 7).⁷⁸

Familj 4 Bengt Henniksson (nämnd 1569–1606)

Bengt Henniksson. Landbo i Nordansjö, Norberg. Bergsman i Hinsebo, Norberg. Nämnd i skattelängder 1569–1606. Hustru okänd.

Barn: (ordning i syskonskaran okänd)

- *Anders Bengtsson.* Landbo i Nordansjö samt ägare av Hinsebo. Troligen inga efterlevande barn.
- *Erik Bengtsson.* Se Familj 5.
- *Karin Bengtsdotter.* Okänd hemvist.
- *Ingeborg Bengtsdotter.* Okänd hemvist.
- *Anna Bengtsdotter.* Död 1655.⁷⁹ Gift med *Per Holstensson* i Halvarsbenning, Norberg i hans andra äktenskap.⁸⁰ Per död 1646.⁸¹
- *Olof Bengtsson.* Död utan efterlevande barn före 1635.⁸²

Herman Henniksson (Familj 7), Bengt Hennikssons bror i Halvarsbenning, löste ut sina syst-rar Rigmors (Familj 15) och Britas (Familj 16) arvedelar i Östra gården i Halvarsbenning. Anders Bengtsson, son till Bengt Henniksson, överklagade, och på tinget i Norberg den 18 mars 1599 ändrades det till att Hermans och Bengts arvingar fick varsin arvslott.⁸³ 1672 gjordes en syn i Halvarsbenning för att mäta ut vad som tillföll gamle Bengts arvingar i Nordansjö, arvingarna till sönerna Anders och Erik samt döttrarna Karin, Ingeborg och Anna.⁸⁴ Senare

⁷³ Älvsborgs lösen 1571, 19, fol. 41r (NAD bildid B0001018_00085); 19, fol. 45r (NAD bildid B0001018_00093).

⁷⁴ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1569:9, fol. 26v (NAD bildid A0051391_00167).

⁷⁵ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1572:11, fol. 14v (NAD bildid A0051414_00020).

⁷⁶ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1577:4, fol. 65r (NAD bildid A0051443_00243).

⁷⁷ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1606:5, fol. 74r (NAD bildid A0051571_00081).

Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1607:14, fol. 68v (NAD bildid A0051581_00078).

⁷⁸ Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 50v.

⁷⁹ Den 2 september 1655 begravdes den redan avlidne Per Holstenssons hustru i Halvarsbenning. Norbergs kyrkoarkiv, C:1, fol. 89v.

⁸⁰ År 1672 gjordes arvskifte efter Per Holstensson som hade varit gift två gånger. Det talas då om Per Holstenssons arvingar i Västergården, »som ock av denne gamle Bengt å modernet hava sitt ursprung«. Pers första hustru var från Västra Djupkärra, Norberg. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2277, fol. 603v.

⁸¹ Begravd 27 maj 1646. Norbergs kyrkoarkiv, C:1, fol. 84r.

⁸² Erik Bengtsson i Hinsebo och hans medarvingar hade en uppgörelse på tinget 1635 om några lösören efter brodern Olof Bengtsson. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2256, fol. 132r.

⁸³ Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:6, maskinfol. 154v.

⁸⁴ Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2277, fol. 603v.

köptes jorddelar i det område som kallades Hinsebotäkten, det vill säga Bengts arvslott, successivt tillbaka av släktingar i Halvarsbenning.⁸⁵

Bengts son Anders Bengtsson efterträdde fadern som landbo på Nordansjö 1606 och som ägare av Hinsebo 1607. Året 1605 var han noterad för Östra gården i Halvarsbenning. I Älvsborgs lösen 1613 återfinns Anders hustru i Hinsebo med två pigor och två drängar.⁸⁶ Det är dock möjligt att Anders fortfarande levde då han upptas i skattelängderna några år ytterligare, sista gången 1620.

Brodern Erik Bengtsson (Familj 5) är noterad i Halvarsbenning året efter Anders, det vill säga 1606. Därefter står Per Hermanssons (Familj 8) måg Per Östensson för Östra gården i Halvarsbenning. Efter Anders Bengtssons död cirka 1620 noteras Erik Bengtsson för Hinsebo och i Nordansjö tillträder som landbo Erik Eriksson.

Här lämnar oss källorna i sticket för att vi riktigt entydigt ska kunna förstå hur det hänger ihop. Tyvärr finns inget patronymikon i skattelängderna för Erik i Hinsebo under många år. Vi vet dock genom säkrare källor, kombinerat med det DNA-test som redovisas nedan, att den Erik (Familj 6) som var far till Anders Ersson, som återfinns i Hinsebo från och med 1656, samt hans bröder Erik och Mats, var agnatiska ättlingar till Hennike Bengtsson.

Erik Bengtsson avled enligt Norbergs dödbok 1651, och en trolig tolkning är att den Erik i Hinsebo som noteras 1652–1654, återföljd av »Änkan« 1655, är landbon i Nordansjö Erik Ersson, som då bör vara son till Erik Bengtsson. Men det skulle också kunna vara så att det var Anders Bengtsson som hade en son som hette Erik med patronymikon Andersson, och den Erik Eriksson som var landbo vid Nordansjö inte hade något med familjen i Hinsebo att göra. Men som sagt, vi kan utgå ifrån att Erik, Anders och Mats Ersson är sonsonsöner till Bengt Henniksson.

Då riksmarsken Jakob de la Gardie (1583–1652) tog över Nordansjö verkar han ha anställt nytt folk. 1642 lät han uppföra en ny masugn i Nordansjö »på Fransooss wijss gjord«.⁸⁷ Tiden var förbi då det förmodligen inte var så stor skillnad på att vara frälse landbo eller äga ett skattehemman med tillhörande hytta, ägaren ville delta på ett annat sätt i driften, inte bara inkasera avrad.

Bengts bror Hermans barn hade även delar i Kylsbo, Norberg i arv. Första åren på 1600-talet gjordes en del transaktioner kring Kylsbo mellan barnen, där även deras kusin Anders Bengtsson i Nordansjö deltog.⁸⁸ Det anlades en hytta i Kylsbo på 1560-talet. Den blåstes ned i samband med att Jakob De la Gardie, ägaren till frälsehyttan i Nordansjö, lät höja vattenståndet i sjön Boten.⁸⁹

Familj 5 Erik Bengtsson (död 1651)

Erik Bengtsson. (Från Familj 4). Bosatt i Hinsebo. Död 1651.⁹⁰ Hustru okänd.

Barn:

- (Förmodligen) *Erik Ersson.* Se Familj 6.

Ättlingar till Bengt Hennikssons sonsonson Anders Ersson fanns kvar i Hinsebo framöver. De fick dock allt tuffare livsvillkor. Vid tinget den 11 mars 1682 i Norberg löste Anders Ersson ut sina bröder Erik Ersson i Fragg och Mats Ersson i Andersbenning. Det sägs då att Hinsebo var instängt på alla sidor och »intet kommer utom hank och stör, inte kan tåla mer än en åbo«.⁹¹ På en geometrisk avmätning rörande Nordansjö från 1761 står: »Till Hinsebo finns ingen

⁸⁵ Se till exempel Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2286, fol. 966r.

⁸⁶ Älvsborgs lösen 1613, IV:45A, opaginerad (NAD bildid A0066049_00264). Hinsebo: Anders Bengtssons hustru med 2 drängar och 2 pigor.

⁸⁷ Norbergs kommun. Kulturnämnden 1979, s. 25.

⁸⁸ Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 196v. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:8a, fol. 105r; AI:8b maskinfol. 226v, 343v; AI:9, opaginerad (AD bildid v222739.b160.s11).

⁸⁹ Norbergs kommun. Kulturnämnden 1979, s. 21.

⁹⁰ Begravd den 6 juli 1651. Norbergs kyrkoarkiv, C:1, fol. 87r.

⁹¹ Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2286, fol. 1001r.

utmark utan förtjänar ägaren sitt uppehälle genom malmbrytning och kolleveranser till Nordansjö». ⁹²

Anders Ersson hade gjort ett gott gifte med en hustru från Häste, Norberg, men vid tinget 1679 sägs att han fick avträda sin hustrus arvsrätt i Häste som vederlag emot den skada som hans folk tillfogat Olof Persson i Häste med »skogselds släppande inpå hans skog». ⁹³

Det fanns även en hytta i Hinsebo, som lades ner för gott någon gång före år 1600, förmodligen på grund av brist på tillgång till skog för kolning. ⁹⁴ Troligen låg den där Thorshammars verkstad senare byggdes, en mekanisk verkstad med verksamhet 1876–1983 och idag byggnadsminne. ⁹⁵

Familj 6 Erik

(Förmodligen) *Erik Ersson*. (Från Familj 5). Landbo i Nordansjö, Norberg. Även Hinsebo, Norberg. Hustru okänd.

Barn: (ordning i syskonskaran okänd)

- *Erik Ersson*. Bergsman i Fragg, Norberg. Död 1684. ⁹⁶ Gift med *Barbro Persdotter*, dotter till Per Nilsson och Karin Hemmingsdotter i Spjutsbo, Norberg. (164(5)–1701). ⁹⁷ Bosatta i Södra gården, Fragg, Norberg. ⁹⁸
- *Anders Ersson*. (162(9)–1701). ⁹⁹ Hinsebo, Norberg.
- *Mats Ersson*. Andersbenning, Norberg.

Herman Henniksson (familj 7–8)

Herman Henniksson (Familj 7) nämns första gången i skattelängd 1539 med hemvist i Halvarsbenning, Norberg, men är inte upptagen i Gärder och hjälper 1535. ¹⁰⁰ Han verkar ha haft sin huvudsakliga hemvist i Halvarsbenning, men sista åren han nämns i skattelängder 1593–1595 antecknas han även under Fragg, Norberg. ¹⁰¹ Det ser ut som om han aldrig själv ägde hela Östra gården i Halvarsbenning utan fungerade som landbo på släktingars lotter. Arvskiftet skedde senare genom inlösen av delar från de andra syskonen eller deras arvingar.

Gården bör vara ett arv antingen från Hennike eller från hans hustru. Hennike löste ju som tidigare nämnts in delar i Halvarsbenning, Anders Olssons i Starbo, Norrbärke hustrus färdene, samt Hans Perssons i Vik, Söderbärke hustrus del.

Vi har två namn på personer bosatta i Halvarsbenning 1495, Laurens och Halvard. De var vittnen på ett brev om en gåva till Vårfruprebendet i Västerås domkyrka. ¹⁰² Det finns även ett äldre brev från 1462 där en man vid namn Anders i Halvarsbenning var vittne vid en köptransaktion. ¹⁰³ Vi kan tyvärr bara gissa hur eventuella släktskap hänger ihop med dessa knapphändiga noteringar som enda källor. Dessutom har vi ju sett att de förmögnare bergsmännen vid

⁹² Lantmäteristyrelsen 1623–1974 01 Lantmäteristyrelsen 01 Renovationsarkivet/Kartsamlingen, F2t:56, Norberg 33:2.

⁹³ Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2742, fol. 503r.

⁹⁴ Att hytt drift pågick i Hinsebo under 1500-talet framgår av bilagorna till Allan Weinagens (1914–2009) avhandling rörande Norbergs bergslags närings- och bebyggelsegeografi. Weinagen (1947). Se även Norbergs kommun. Kulturnämnden, 1979, s. 11.

⁹⁵ Norbergs kommun. Kulturnämnden 1979, s. 11.

⁹⁶ Den 30 november 1684 begravdes Erik Eriksson i Fragg. Norbergs kyrkoarkiv, C:2, fol. 127v.

⁹⁷ Den 31 mars 1701 begravdes Erik Ers hustru i Fragg, hustru Barbro, 55 år. Norbergs kyrkoarkiv, C:2, fol. 155r.

⁹⁸ Vid tinget i Norberg 1666 fick Per Nilsson, Spjutsbo fasta på köp av halva Sörgården i Fragg, ¼ mantal, från Germund Olsson. Han överlät den till sin måg Eric Ersson, gift med dottern Barbro Persdotter. Kungliga bibliotekets handskriftsamling, M37:3a. I mantalslängden 1667 noteras under Fragg »Erik Eriksson ifrån Hinsebo». Mantalslängder Västmanlands län, 26, s. 510.

⁹⁹ På Johannes döparens dag 1701 begravdes Anders Ersson i Hinsebo. 72 år. Norbergs kyrkoarkiv, C:2, fol. 156v.

¹⁰⁰ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1539:4, fol. 96r (NAD bildid A0051307_00090).

¹⁰¹ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1595:2, fol. 67v (NAD bildid A0051535_00081).

¹⁰² Svenskt Diplomatariums huvudkartotek, nummer 33232. Se även Stahre 1958.

¹⁰³ Svenskt Diplomatariums huvudkartotek, nummer 27917. Se även Stahre 1958.

denna tid mycket väl kunde äga andelar i fler byar än där de var bosatta. Det kan vara så att varken Hennike eller hans hustru hade tillbringat sin barndom i Halvarsbenning.

Herman taxerades vid Älvsborgs lösen 1571 för dubbla värdet jämfört med sin bror Per som var kvar i Vad. Han hade utan jämförelse den största förmögenheten i Norbergs bergslag vid detta tillfälle, bland annat ägde han 85 lod silver. Genomsnittlig taxering av silver i hela landet var ett värde av cirka 6 1/2 lod.¹⁰⁴ Per Henniksson i Vad, Per Hansson i Vik i Söderbärke och Karin Svendsdotters bror Lasse Svensson i Hagge, Norrbärke hade alla liknande innehav av silver och skilde därmed ut sig från de övriga bergsmännen i trakten. Hermans högre taxering berodde bland annat också på en större post tackjärn.¹⁰⁵

Familj 7 Herman Henniksson (nämnd 1539–1593)

Herman Henniksson. (Från Familj 1). Bergsman i Halvarsbenning, Norberg. Nämnd i handlingar 1539–1595. Gift med *Brita Persdotter*, dotter till Per Jonsson i Persbo, Grangärde.

Barn: (ordning i syskonskaran okänd)

- *Per Hermansson.* Se Familj 8.
- *Rigmor Hermansdotter.* Gift med *Hans Persson.* Bergsman i Vik, Söderbärke.¹⁰⁶ I skattelängder 1580–1605.¹⁰⁷
- *Marit Hermansdotter.* Gift (1) med *Narve Bengtsson.* Bergsman i Livsdal, Norberg. Dräpt 1594.¹⁰⁸ Gift (2) med *Nils Andersson.* Bergsman i Vik, Söderbärke. I skattelängder 1578–1630.¹⁰⁹
- *Halvard Hermansson.* Bergsman i Persbo, Grangärde.¹¹⁰ Död 1640.¹¹¹

I ett ärende på tinget i Norrbärke den 16 februari 1615 rörande ägorätten till skog i Stimmerbo, Norrbärke talade Halvard i Persbo, Grangärde till hustru Anna i Stimmerbo. Några av Nils Jonssons i Persbo ättlingar i fyra led redovisas. Vi får veta att sonen Jon Nilsson hade sonen Per Jonsson, som hade dottern Britta, som hade en son Halvar. Nils Jonssons dotter Ingeborg Nilsdotter hade en son Halvar, som hade en dotter Kirsten, som hade en dotter Karin som var Halvars hustru.¹¹² Halvar som var dotterson till Per Jonsson var alltså gift med sin fyrmänning. Tyvärr finns inget patronymikon, men det bör som vi ska se vara Halvar Hermansson

¹⁰⁴ Myrdal 1987.

¹⁰⁵ Älvsborgs lösen 1571, 19, fol. 34v (NAD bildid B0001018_00072).

¹⁰⁶ Genom ett ärende på tinget i Söderbärke den 1 februari 1602 får vi veta att Nils Anderssons i Vik hustru Marit och Hans Perssons i samma by hustru Rigmor har Halvard Larsson, Peder Larsson och Hennik Larsson »på Norberg« som kusiner (Familj 12). Det framgår också att de är Herman Hennikssons döttrar och kusinerna är söner till Lars Henniksson. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 51r.

¹⁰⁷ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1580:12, opaginerad (NAD bildid A0051462_00075); 1605:6, fol. 57v (NAD bildid A0051567_00149). Enligt noteringar i längderna hade Hans Persson skattelättnader såsom »Nämningeman«. Det var en administrativ befattning, som i de flesta socknar försvann redan på 1400-talet. I de socknar där den kvarstod till åtminstone slutet av 1500-talet var det som länsmannens medhjälpare, och med uppgifter kring skjutshåll, och kallades också »skjutsnempnare«. KL 1956–1978, band 12, spalt 450–452.

¹⁰⁸ Den 27 januari 1603 bjöd Nils Andersson i Vik upp ett torp kallat Holmsjögården som hans hustru Marit fått i mansbot efter sin förre man Narve Bengtsson, som Olof Larsson slagit ihjäl. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 143v. Vid tinget i Norberg den 19 augusti 1594 fick Olof Larsson i Livsdal böta för dråpet på Narve Bengtsson i Livsdal. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:4, maskinfol. 54v. I ärendena för Torsång den 4 juli samma år finns mer information (med en notering att detta hör till Norberg). I en förlikning gav Olof Larsson Narves arvingar Holmsjögården. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:4, maskinfol. 46r. På tinget den 26 januari 1598 fick Per Larsson fredsbrev »för den manslagt som han bedruffit haffver«. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt, AI:6, maskinfol. 43v.

¹⁰⁹ Se fotnot 111 ovan rörande systemen Rigmor. Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1578:11, fol. 77v (NAD bildid A0051452_00224); 1630:13, s. 35 (NAD bildid A0051700_00023).

¹¹⁰ Vid tinget den 15 januari 1593 i Norberg bytte Halvard Hermansson i Persbo, Grangärde jord med sin bror Per Hermansson i Halvarsbenning. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:2, fol. 116v.

¹¹¹ Den 20 september 1640 begravdes Halvard Hermansson i Persbo. Grangärde kyrkoarkiv, Dalarnas län, C:1, fol. 144v.

¹¹² Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:10, maskinfol. 39v. Se även Winroth 1981.

som avses, och vi får därmed veta att hans mor, gift med Herman Henniksson, var Karin Persdotter från Persbo.

Herman Henniksson förekom 1593–1595 i skattelängderna för Fragg. Hans bror Per Henniksson hade gift sig med Karin Svensdotter från Hagge som hade ärvt södra gården i Fragg. Men det finns ett ärende från Norrbärke den 2 mars 1548 där Peder Larsson i Starbo, Norrbärke kungjorde att han sålt alla delar i den »nordersta gården« i Fragg till Lasse Persson i Persbo.¹¹³ Lasse Persson var son till ovan nämnda Per Jonsson i Persbo, och hade även intressen i byn Gläfsse, Söderbärke. Han ska inte blandas ihop med sin fars kusin med samma namn, son till Per Nilsson, och bosatt i Persbo.¹¹⁴ På tinget 1596 talade hustru Sara i Hörende, Västerfärnebo om jord i Gläfsse, som hennes far Jon Larsson och hans bror Anders Larsson köpt i Gläfsse, och att de kommit överens så att Anders behöll jorden i Gläfsse, och Jon Larsson fick den ärvda jorden i Fragg och Persbo.¹¹⁵ Joen Larsson noteras också åtminstone 1562–1564 i skattelängderna för Fragg, och verkar sedan ersättas av en oidentifierad Olof Larsson.¹¹⁶

Efter Hermans död bytte Halvar Hermansson i Persbo till sig sina syskons ärvda delar i Fragg.¹¹⁷ Det betyder att Herman bör ha förvärvat gården som ägts av hans svåger (Hermans hustru Karins bror Lasse Persson) och senare åtminstone en av Lasses söner, nämligen Joen Larsson. Vi vet inte med säkerhet vem Olof Larsson var, han kan ha varit en okänd bror till Joen Larsson eller helt enkelt någon som arrenderade gården. År 1598 den 26 januari på tinget i Norberg bytte så Halvard Hermansson i Persbo samt Halvar Eriksson i Fragg jord, så att Halvar Hermansson gav Halvard Eriksson sin jord i Fragg och Halvard Hermansson fick tillbaka jord i Persbo.¹¹⁸ Inga källor har återfunnits som ger entydigt besked om Halvar Erikssons bakgrund. Han hade dock ett större jordinnehav i Persbo och noteras i skattelängder där 1584–1595.¹¹⁹

Hermans barn hade även delar i Kylsbo, Norberg i arv. Som tidigare nämnts gjordes första åren på 1600-talet en del transaktioner kring Kylsbo mellan barnen, samt med deras kusin Anders Bengtsson i Nordansjö samt även med Per Östensson, måg till Hermans son Per Hermansson i Halvarsbenning.¹²⁰ Det anlades en hytta i Kylsbo på 1560-talet. Den blåstes ned i samband med att Jacob De la Gardie (1583–1652), ägare till frälsehyttan i Nordansjö, lät höja vattenståndet i sjön Boten.¹²¹

Familj 8 Per Hermansson (nämnd 1597–1607)

Per Hermansson. (Från Familj 7). Bergsman i Halvarsbenning, Norberg. I skattelängder 1597–1607.¹²² Hustru: Okänd.

¹¹³ Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:1, fol. 118v.

¹¹⁴ Om honom och hans ättlingar, se vidare Isheden 1984.

¹¹⁵ Strödda domböcker och rättegångshandlingar, 6, opaginerad (AD bildid v797269.b1560).

¹¹⁶ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1562:16, fol. 69v (NAD bildid A0051383_00075); 1564:14, fol. 108v (NAD bildid A0051385_00112).

¹¹⁷ 1593 bytte Halvard Hermansson i Persbo, Grangärde jord med sin bror Per Hermansson, Halvar gav Per en brodersdel i Halvarsbenning med hus och Per gav Halvar en brodersdel med hus i Fragg. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:2, s. 116v. 1598 bytte han till sig en systerdel av Hans Persson i Vik (gift med Rigmor Hermansdotter). Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:6, maskinfol. 44r.

¹¹⁸ Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:6, maskinfol. 43r.

¹¹⁹ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1584:13, fol. 41v (NAD bildid A0051487_00048); 1595:2, fol. 48v (NAD bildid A0051535_00062).

¹²⁰ Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 196v. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:8a, fol. 105r; AI:8b, maskinfol. 226v, 343v; AI:9, opaginerad (AD bildid:v222739.b160.s11).

¹²¹ Norbergs kommun. Kulturnämnden 1979, s. 21.

¹²² Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1597:5, fol. 61r (NAD bildid A0051541_00067); 1607:14, fol. 62v (NAD bildid A0051581_00072).

Barn:

- *Karin Persdotter*. Död 1655.¹²³ Gift med *Per Östensson*, bergsman i Halvarshenning, Norberg som var son till Östen Arvidsson i Bröttjärna, Gagnef.¹²⁴ I skattelängder 1610–1639.¹²⁵

Effrike Henniksson (familj 9–11)

Effrike Henniksson (Familj 9) är upptagen i skattelängd för Fagersta, Västanfors 1556 och 1557 med noteringen »Har varit fru Görvels landbo och är nu K.M. landbo« (det vill säga kungens landbo, godset är indraget till kronan).¹²⁶ Han nämns sista gången 1562 och 1571 finns där istället hans bror Lasse Henniksson.¹²⁷

I det av Hans Gillingstam citerade gårdsarkivet finns ett brev daterat 1578, enligt vilket Peder Henniksson löste in jordedelar i Vad från Hans Effriksson i Bennebo, Karbenning, samt ytterligare ett daterat den 19 december 1586 där det preciserades att Peder Henniksson löst in en brodersdel från Hans Effriksson och fyra systerdelar från Brita, Kerstin, Maria och Anna Effriksdöttrar.¹²⁸ Tyvärr får vi inte veta var systrarna hade sin hemvist. Hans Effrikssons närvaro i Bennebo gör inte avtryck i någon skattelängd, en förklaring skulle kunna vara att han var måg i en av gårdarna där, men hustrun avled utan att de fått någon levande avkomma. Enligt tidens lagstiftning hade han då inte rätt till arv efter henne.

På 1590-talet var han bosatt i Fragg, Norberg, där det på tinget i Norberg den 18 februari 1594 talades om att han var kommen i rykte för att ha haft olovligt umgänge med en kvinna, men blev friad.¹²⁹

Han tog på tinget i Söderbärke den 27 februari 1596 upp en tvist med Holsten Persson i Vad om sin fars andel i Vad. Han sade sig endast ha pantsatt jorden, men Holsten Persson hänvisade till ovan nämnda brev från 1586. Hans Effriksson sade sig också ha köpt två systerdelar i Fragg av Holstens syster Barbro. Holsten Persson påpekade att delarna var deras modernejord (det vill säga arv från Karin Svensdotter, hustru till Per Henniksson), så Hans tilläts inte behålla dessa, utan fick pengarna tillbaka.¹³⁰

Genom ett tingsärende från den 25 januari 1598 också i Söderbärke får vi veta att Hans Effriksson i Fragg var syskonbarn (det vill säga kusin) med Nils Anderssons och Hans Perssons hustrur i Vik, Söderbärke, vilka var döttrar till Herman Henniksson (Familj 7), och även med Olof Larsson i Fagersta, och Hans Larsson i Halvarshenning, Norberg vilka var söner till Lars Henniksson (Familj 13).¹³¹

¹²³ I juni 1655 begravdes hustru Karin i Halvarshenning. Norbergs kyrkoarkiv, C:1, fol. 89).

¹²⁴ I ett tingsärende från Norberg den 26 januari 1607 om delar i Kylsbo, Norberg sades det att Per Östenssons hustrus fader var Peder Hermansson. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:8b, fol. 226v.

På tinget i Gagnef den 5 december 1638 uppbjöds en del i Mats Östenssons hemman i Gagnef som Per Östensson i Halvarshenning i gamla Norbergs socken sålt till Lars Knutsson i Bänsa, Gagnef. Kopparbergs, Sätters och Näsgårds län samt Österdalarne tingslags häradsrätt, AI:5, fol. 80v. Se vidare Vadfors (1995). Mats och Per hade ytterligare en bror, Nils Östensson i Ingevallsbo, senare Stimmerbo, Norrbärke. Kopparbergs, Sätters och Näsgårds län samt Österdalarne tingslags häradsrätt, AI:10, fol. 318v. År 1571 noteras Östen Arvidsson i Bröttjärna. Älvsborgs lösen 1571, 18, opaginerad (NAD bildid B0001017_00514).

¹²⁵ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1610:11., fol. 77v (NAD bildid A0051607_00083); Länsstyrelsen i Västmanlands län Landskontoret I, EIII:2, opaginerad (AD bildid v402633.b2640).

¹²⁶ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1556:7, s. 51 (NAD bildid A0051357_00032); 1557:1, s. 70 (NAD bildid A0051362_00042).

¹²⁷ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1562:16., fol. 74r (NAD bildid A0051383_00079); Älvsborgs lösen 1571, 19, fol. 45r (NAD bildid B0001018_00093).

¹²⁸ Gillingstam 1971.

¹²⁹ Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:4, fol. 12v.

¹³⁰ Strödda domböcker och rättegångshandlingar, 6, opaginerad (AD bildid v797269.b1550).

¹³¹ Genom ett ärende på tinget i Söderbärke den 1 februari 1602 får vi veta att Nils Anderssons i Vik hustru Marit och Hans Perssons i samma by hustru Rigmor hade Halvard Larsson, Peder Larsson och Hennik Larsson »på Norberg« som kusiner (Familj 12). Det framgår också att de är Herman Hennikssons döttrar och kusinerna söner till Lars Henniksson. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 51r. Av ett ärende 1598 den 25 januari framgår att då var Olof Larssons hemvist Fagersta i Västanfors och Hans Larssons Halvarshenning, Norberg. I detta ärende sägs

På tinget i Söderbärke i februari 1602 talade Lasse Finnes hustru Brita till Hans Effriksson om Älgsjöbo (Söderbärke), som hon hade sålt till honom för 6 år sedan. Det framkom att Hans byggt hytta och smedja där, något som inte funnits tidigare.¹³²

Hans Effriksson hade även byggt en hytta i Fragg under sina år där. På tinget i Söderbärke den 26 januari 1603 krävde han Holsten i Vad på betalning för denna, men två män vittnade om att den redan var betald.¹³³

Familj 9 Effrike Henniksson (nämnd 1556–1562)

Effrike Henniksson. (Från Familj 1). Landbo vid frälsehyttan/kronohyttan Fagersta, nuvarande Västanfors. Nämnd i skattelängder 1556–1562.¹³⁴ Hustru okänd.

Barn: (ordning i syskonskaran okänd)

- *Hans Effriksson.* Se Familj 10.
- *Brita Effriksdotter.* Okänd hemvist.
- *Kerstin Effriksdotter.* Okänd hemvist.
- *Maria Effriksdotter.* Okänd hemvist.
- *Anna Effriksdotter.* Okänd hemvist.

Familj 10 Hans Effriksson (nämnd 1578–1603)

Hans Effriksson. (Från Familj 9). Bergsman. Hemvist 1578 i Bennebo, nuvarande Karbennings socken enligt handling om inlösning av jord, 1584–1597 i skattelängder i Fragg, Norberg och nämnd 1602–1603 i tingsärenden med hemvist Älgsjöbo, Söderbärke.¹³⁵ Hustru okänd.

Barn:

- *Effrike Hansson.* Se Familj 11.

Familj 11 Effrike Hansson (nämnd 1609–1643)

Effrike Hansson. (Från Familj 10). Bergsman i Älgsjöbo, Söderbärke. I skattelängder och mantalslängder 1609–1643.¹³⁶ Hustru okänd. Vi vet dock att hon hade arvsrätt i Bråfors, Norberg.

Vi får kunskap om vilka som var arvingar till Effrike Hansson genom att Lars Hansson, son till Effrikes dotter Marit, dotterson till Effrike vid tinget i Söderbärke 1690 redogjorde för hur han löst in jord i Älgsjöbo. Eftersom Effrikes son Per Effriksson och hans hustru hade avlidit utan några arvingar så hade de, mot att Lars Hansson skötte dem på ålderdomen, testamenterat sin egendom till honom. Hans avlidne morbror Per Effriksson hade ägt sju av 13 systerdelar. Han hade själv ärvt två delar, genom byte med Hans Larsson i Bråfors, Norberg fått dennes två delar från fadern Lars Effriksson. Per använde vid detta byte sin mors arv i Bråfors. Per hade också köpt en systerdel av Brita Effriksdotter, salig Olof Ols änka i Bråfors. Av Hans Persson i Dansko, ovanstående Lars Hanssons far, hade han fått Marit Effriksdotters del i pant. Slutligen hade han köpt Ingeborg Effriksdotters del av Lars Joensson i Bastmora, nuvarande Västanfors. Lars Hansson hade också gjort upp med övriga arvingar som var Hans Efvertsson i Årnebo, Olof Effrikssons arvingar företrädde av sonen Hans Olsson i Älgsjöbo, Mats Jönsson i Vibberbo och hans syskon efter Karin Effriksdotter i Vibberbo, hustru Barbro Effriksdotter i Bastmora, hustru Ingeborg i Fragg.¹³⁷

också att Hans Effriksson (Familj 10) i Fragg var ytterligare en kusin. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:6, fol. 41v.

¹³² Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 51r.

¹³³ Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 143r.

¹³⁴ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1556:7, fol. 51r (NAD bildid A0051357_00032); 1562:16, fol. 74r (NAD bildid A0051383_00079).

¹³⁵ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1584:13, fol. 56r (NAD bildid A0051487_00062); 1597:5. opaginerad (NAD bildid A0051541_00067).

¹³⁶ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1609:4, fol. 76r (NAD bildid A0051595_00137); Mantalslängder, Sätters län, 2, s. 108.

¹³⁷ Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2750, s. 752v–753v.

Barn: (ordning i syskonskaran okänd)

- *Per Effriksson*. Bergsman i Älgsjöbo. I mantalslängder 1653–1674.¹³⁸ Gift 1655 med *Elin Persdotter*, dotter till Per Holstensson i Halvarsbenning, Norberg.¹³⁹ Inga efterlevande barn.¹⁴⁰
- *Ingeborg Effriksdotter*. Gift 1653 med *Mats Esbjörnsson*. Bergsman i Fragg, Norberg.¹⁴¹ Återfinns i mantalslängder 1656–1665.¹⁴² Båda döda 1665 i Fragg.¹⁴³
- *Olof Effriksson*. Inte återfunnen i mantalslängder, men den hustru *Rigmor* som noteras tillsammans med Per Effriksson i längderna 1657–1666 bör varit hans änka. Rigmor var förmodligen syster till Elin, (hustru till Per Effriksson ovan) och de var döttrar till Per Holstensson i Halvarsbenning.¹⁴⁴
- *Hans Effriksson (Evertsson)*. (160(5)–1695). Årnebo, Skinnskatteberg.¹⁴⁵
- *Karin Effriksdotter*. Gift med *Jöns Johansson*. Bergsman i Vibberbo, Söderbärke. Återfinns i mantalslängder 1636–1673.¹⁴⁶ *Marit Effriksdotter*. Se Familj 12.
- *Lars Effriksson*. Död 1645.¹⁴⁷ Bergsman i Bråfors, Norberg.¹⁴⁸

¹³⁸ Mantalslängder Kopparbergs län, 7, s. 406; 28, fol. 356r. Per Effriksson med hustru Elin och systersonen och arvingen Lars Hansson finns noterade i Älgsjöbo i Söderbärkes äldsta bevarade husförhörlängd daterad 1673. Söderbärke, AI:1, s. 28.

¹³⁹ Norbergs kyrkoarkiv, C:1, fol. 79r.

¹⁴⁰ Vid tinget den 22–23 januari 1675 i Söderbärke uppvisade hustru Elin Persdotter i Älgsjöbo ett testamente som hennes salig man skrivit på sitt yttersta. Det framkom att Elin hade »nedlagt sitt fäderne från Halvarsbenning i Älgsjöbo«. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv EXIe:2738, fol. 384r). Den 25 september 1672 skedde skifte av skogen mellan arvingarna efter Per Holstensson i Halvarsbenning. Vi får då veta att döttrarna Elin och Rigmor var gifta till Älgsjöbo. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2277, fol. 604v.

¹⁴¹ Den 28 augusti 1653 vigdes Mats Esbjörnsson i Fragg och Ingeborg Effriksdotter i Älgsjöbo. Norbergs kyrkoarkiv, C:1, fol. 78r.

Mats Esbjörnsson i Fragg talade på tinget i Norberg 1656 om en tåkt i Bråfors, Norberg som hans hustru hade arvsrätt till. I ärendet nämns Effrike i Älgsjöbo samt att Lars Effriksson köpt ett hemman i Bråfors. Västerdalarne och Västerbergslagens tingslags häradsrätt, AI:2, fol. 15v.

¹⁴² Mantalslängder Västmanlands län 15, fol. 544v; 24, s. 311.

¹⁴³ Mats Esbjörnsson begravdes den 29 januari 1665 och hustru Ingeborg den 28 maj 1665. Norbergs kyrkoarkiv, C:1, fol. 92r.

¹⁴⁴ Mantalslängder Kopparbergs län 11, s. 125; 20, s. 1229. Den 25 september 1672 skedde skifte av skogen mellan arvingarna efter Per Holstensson i Halvarsbenning. Vi får då veta att döttrarna Elin och Rigmor var gifta till Älgsjöbo. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2277, s. 604v. Hade sönerna Per Olsson, i mantalslängder 1667–1674, och Hans Olsson (164(2)–1709) som var bergsmän i Älgsjöbo. Mantalslängder Kopparbergs län, 21, s. 985; 27, s. 782). Per Olsson i Älgsjöbo uppbjöd på tinget 1669 jordedelar inlösta av sin fars syskon Hans Effriksson i Årnebo och Skinnskatteberg, Karin Effriksdotter i Vibberbo och Söderbärke och Ingeborg Effriksdotter i Fragg och Norbergs socken. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2733, maskinfol. 472r. Hans Olofsson i Älgsjöbo begravdes den 24 juni 1709. Söderbärke kyrkoarkiv, C:2, s. 192.

¹⁴⁵ Hans Ewertsson med hustru Kiersten Larsdotter, senare hustru Anna bosatta i Årnebo enligt Skinnskattebergs äldsta bevarade husförhörlängd. Skinnskattebergs kyrkoarkiv, AI:1, s. 66. Enligt dödsnotis var Hans Ewertsson 90 år gammal då han dog den 23 februari 1695 i Årnebo. Skinnskattebergs kyrkoarkiv, C:1, s. 321.

¹⁴⁶ Länsstyrelsen i Västmanlands län Landskontoret I, EIII:1, opaginerad (AD bildid v402632.b4870.s14); Mantalslängder Kopparbergs län, 27, fol. 781v (AD bildid: v895670.b1360.s782). Sonen Mats Jönsson (164(0)–1714) sålde Karins andel i Älgsjöbo till Per Effriksson. Mats Jönsson i Vibberbo begravdes den 19 maj 1714. Söderbärke kyrkoarkiv C:3, fol. 37r). År 1690 den 25–26 juni på tinget i Söderbärke får Mats Jönsson fasta på jord han köpt av kusiner i Jöns Johanssons hemman i Vibberbo. Söderbärke tingslags häradsrätt AIa:2 opaginerad (AD bildid v823771.b2690).

¹⁴⁷ Lars Effriksson i Bråfors begravdes den 16 januari 1645. Norbergs kyrkoarkiv, C:1, fol. 83v.

¹⁴⁸ Son Hans Larsson (död ca 1715), sålde faderns arv i Älgsjöbo till Per Effriksson. Hans Larsson i Bråfors kan antas avlidit 1715 enligt markeringar i husförhörlängden, för Norbergs socken finns ingen dödbok 1706–1727. Norbergs kyrkoarkiv, AI:2, fol. 27r. I mantalslängden 1716 finns en notering om att Hans Larsson dött. Länsstyrelsen i Västmanlands län Landskontoret I, EIII:20, opaginerad (AD bildid v402651a.b1730).

- *Barbro Effriksdotter*. (162(3)–1699).¹⁴⁹ Gift 1654 med *Lars Joensson*. Bergsman i Kärrbo (Bastmora), nuvarande Västanfors.¹⁵⁰ Död 1683.¹⁵¹
- *Brita Effriksdotter*. Gift med *Olof Olsson*. Bergsman i Bråfors, Norberg. Död 1667.¹⁵²

Familj 12 Marit Effriksdotter (160(3)–1690)

Marit Effriksdotter. (Från familj 11). Död 1690, 87 år gammal.¹⁵³ Gift med *Hans Persson*. (160(4)–1691).¹⁵⁴ Bergsman i Danskbo, Söderbärke.¹⁵⁵

Barn:

- *Lars Hansson* (164(7)–1717).¹⁵⁶ Bergsman i Älgsjöbo, ärvde den barnlösa morbrodern Per Effrikssons andel i byn.

Hyttan i Älgsjöbo lades ner kring år 1700 och bergsmännen i byn deltog därefter istället i Bråfors (Norberg) hyttelag.¹⁵⁷

Lars Henniksson (familj 13)

Ovan nämnda Effrike Henniksson (Familj 9) är från och med 1556 upptagen i skattelängder under Fagersta i nuvarande Västanfors socken. År 1571 i längden för Älvsborgs lösen finns där i stället hans bror Lasse Henniksson.¹⁵⁸ (Familj 13). Han noterades under Fagersta fram till åtminstone 1577.¹⁵⁹

Genom ett ärende på tinget i Söderbärke den 1 februari 1602 får vi veta att Nils Anderssons i Vik hustru Marit och Hans Perssons i samma by hustru Rigmor (Familj 7) var kusiner med Halvard Larsson, Peder Larsson och Hennike Larsson »på Norberg«. Det framgår också att de var Herman Hennikssons döttrar och kusinerna var söner till Lars Henniksson.¹⁶⁰

Av ett ärende 1598 den 25 januari framgår att då var Olof Larssons hemvist Fagersta i Västanfors, och Hans Larssons Halvarsenning i Norberg. I detta ärende sägs också att Hans Effriksson (Familj 10) i Fragg, Norberg var ytterligare en kusin.¹⁶¹

Familj 13 Lars Henniksson (nämnd 1571–1593)

Lars Henniksson. (Från Familj 1). Landbo vid frälsehyttan i Fagersta, Västanfors. Nämnd i skattelängder 1571–1577. Hustru okänd.

¹⁴⁹ Den 10 juni 1699 dog Lars Jonssons änka i Kärrbo, hustru Barbro Evertsdotter, 76 år gammal. Västanfors kyrkoarkiv, C:1, s. 350.

¹⁵⁰ Kärrbo var enligt »Bastmora Geometrisk avritning 1698« ett ¼ bergsmanshemman som upptagits på ägora till Nedre gården i Bastmora för 70 år sedan, alltså ca 1630. Lantmäteristyrelsen 1623–1974 01 Lantmäteristyrelsen 01 Renovationsarkivet/Kartsamlingen F2t:93 Västanfors 67.

¹⁵¹ Den 8 oktober 1642 vigdes Lars Joensson i Bastmora med Barbro Effriksdotter i Älgsjöbo. Norbergs kyrkoarkiv C:1, fol. 78v. Lars Joensson i Kärrbo begravdes den 6 maj 1683. Västanfors kyrkoarkiv LIa:1, fol. 134r).

¹⁵² Olof Olofsson i Bråfors begravdes 10 februari 1667. Norberg kyrkoarkiv, C:1, fol. 92v.

¹⁵³ Hans Perssons hustru i Danskbo begravdes den 22 juni 1690, 87 år gammal. Söderbärke kyrkoarkiv, C:1, opaginerad (AD bildid v132270.b123).

¹⁵⁴ Hans Persson i Danskbo begravdes den 5 april 1691, 87 år gammal. Söderbärke kyrkoarkiv, C:1, opaginerad (AD bildid v132270.b140).

¹⁵⁵ Hans Persson med hustru Marit och barn bosatta i Danskbo, Söderbärke återfinns i Söderbärkes två äldsta bevarade husförhörslängder. Söderbärke kyrkoarkiv, AI:1, s. 30; AI:2, fol. 64r.

¹⁵⁶ Lars Hansson i Älgsjöbo begravdes den 16 mars 1717, 70 år gammal. Söderbärke kyrkoarkiv, C:3, fol. 85v.

¹⁵⁷ Strandvik 2000, häfte 1, s. 577.

¹⁵⁸ Älvsborgs lösen 1571, 19, fol. 45r (NAD bildid B0001018_00093).

¹⁵⁹ Observera att det fanns fler Lars/Lasse i Fagersta, Lasse Larsson och Lars Halvarsson. Landskaphandlingar Dalarnas handlingar, 1577:4, fol. 30r (NAD bildid A0051443_00036).

¹⁶⁰ Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 51r.

¹⁶¹ Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:6, maskinfol. 41v.

Barn: (ordning i syskonskaran okänd)

- *Olof Larsson*. Enligt tingsärenden 1595, 1598, och 1603 hemvist Fagersta, nuvarande Väst-anfors socken. Förmodligen Västansfors hytta 1577.¹⁶²
- *Hans Larsson*. I Halvarsbenning, Norberg de sista åren på 1500-talet.¹⁶³
- *Halvard Larsson*. Hemvist Norberg enligt tingsärende 1602.
- *Per Larsson*. Hemvist Norberg enligt tingsärende 1602.
- *Hennike Larsson*. Hemvist Norberg enligt tingsärende 1602.

Tyvärr har ännu inga källor hittills återfunnits som gjort det möjligt att följa Lasse Hennikssons ättlingar vidare.

Marit Henniksdotter (familj 14–15)

Per Henniksson i Vad löste 1578 bland annat in en arvslott i Vad av sin avlidna syster Marit Henniksdotters dotter Anna Olofsdotter, gift med Anders Ingevaldsson i Stimmerbo, Norrbärke.¹⁶⁴

I den ovan nämnda utredning som gjordes år 1626 av domkapitlet, rörande Johan Germundssons äktenskapsplaner, finns en linje som innefattar Marit Henniksdotter. Johans anor sägs vara: Margareta i Lifsdal, Karin i Hagge, Marit i Stimmerbo, Heneka.¹⁶⁵

Vid tinget i Norrbärke 16 februari 1615 i ett ärende rörande ägorätten till skog i Stimmerbo ges en bild av Nils Jonssons i Persbo i Grangärde ättlingar i fyra led. Nils Jonsson sägs ha haft tre söner och en dotter: Peder Nilsson, Bengt Nilsson, Jon Nilsson och Ingeborg Nilsdotter. Bengt Nilsson hade sonen Olof Bengtsson, hustru Anna i Stimmerbo var dotter till Olof.¹⁶⁶

Olof Bengtsson förekommer i skattelängder åtminstone 1557 och 1559.¹⁶⁷ Följande längder är delvis brandskadade, men 1570 hade i alla fall mågen Anders Ingevallsson tagit över, Stimmerbohyttan brukas då av Anders och Lasse Ingevallsson.¹⁶⁸

Olof kom från en familj i Persbo, som liksom familjen i Vad ägde andelar i flera byar. I ett ärende från den 4 februari 1597 på tinget i Norrbärke diskuterades torpet Österboda, och då berättades det att alla Bengt Nilssons barn hade kastat lott sig emellan, så att Nils Bengtsson fick sin del i Persbo, så även Erik Bengtsson, Olof Bengtsson fick sin del i Stimmerbo och Lasse Bengtsson sin del i Österbo.¹⁶⁹

Familj 14 Marit Henniksdotter

Marit Henniksdotter. (Från Familj 1). Gift med *Olof Bengtsson*. Bergsman i Stimmerbo, Norrbärke. Nämnd i handlingar 1557–1559.¹⁷⁰ Son till Bengt Nilsson i Persbo, Grangärde.

¹⁶² År 1595 hade Lasse Svensson i Hagge, son till Godsvan Hansson, köpt delar av sina syskon. Han hade även köpt en brodersdel i Hagge av sin brodersdotter, hustru Sigrid, Olof Larssons i Fagersta. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:4, maskinfol. 144v. Se även Winroth 1985.

På tinget i Norberg den 27 januari 1603 dömdes Olof Larsson i Fagersta för enfalt hor med sin piga. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2720, fol. 144r.

I skattelängd 1577 finns Olof Larsson i Västansfors. Förmodligen identisk med Lars Hennikssons son Olof Larsson. Vid denna tid ägdes frälsehyttorna i Fagersta (där fadern var verksam och även Olof senare) och Västansfors av samma ägare. Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1577:4, fol. 30r (NAD bildid A0051443_00036).

¹⁶³ Hans Larsson fick böta på tinget i Norberg den 18 februari 1594 för hemgång hos Per Hermansson i Halvarsbenning. Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:4, maskinfol. 12r.

¹⁶⁴ Gillingstam 1971.

¹⁶⁵ Domkapitlet i Västerås stift, AI:3, s. 133.

¹⁶⁶ Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:10, maskinfol. 39v.

¹⁶⁷ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1557:1, opaginerad (NAD bildid A0051366_00049); 1559:6, opaginerad (NAD bildid A0051376_00014).

¹⁶⁸ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1570:10, opaginerad (NAD bildid A0051401_00015).

¹⁶⁹ Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), AI:5, blyertsfol. 166r.

¹⁷⁰ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1557:11, opaginerad (NAD bildid A0051366_00049); 1559:6 opaginerad (NAD bildid A0051376_00014).

Barn: (ordning i syskonskaran okänd)

- *Karin Olofsdotter*. Gift med *Lasse Svensson*. Bergsman i Hagge, Norrbärke. Nämnd i handlingar 1570–1620.¹⁷¹ Son till Godsven Hansson i Hagge.¹⁷²
- *Anna Olofsdotter*. Se Familj 15.

Familj 15 Anna Olofsdotter

Anna Olofsdotter. (Från Familj 14). Gift med *Anders Ingevallsson*. Bergsman i Stimmerbo, Norrbärke. Nämnd i handlingar 1570–1600.¹⁷³ År 1604–1620 ersattes han av änkan hustru Anna.¹⁷⁴

Barn: (ordning i syskonskaran okänd)

- *Mats Andersson*. Bergsman i Stimmerbo, Norrbärke. Nämnd i handlingar 1630–1651.¹⁷⁵
- *Ingevald Andersson*. Bergsman i Stimmerbo. Nämnd i handlingar 1630–1652.¹⁷⁶ Inga efterlevande arvingar.¹⁷⁷
- *Lars Andersson*.¹⁷⁸

Projekt för att bestämma Hennike Bengtssons haplogrupp med YDNA-test

Vi ger oss inte in på någon djupare beskrivning av användning av YDNA-tester inom släktforskningen, till exempel har Peter Sjölund skrivit en introduktion till ämnet.¹⁷⁹ Vi nöjer oss med att konstatera att dessa analyserar Y-kromosomen, som endast finns hos män och enbart ärvs från far till son. Mutationer sker. Med ledning av dessa mutationer kan grupper skapas som hänger samman genetiskt, så kallade haplogrupper.

Testerna nedan har gjorts av FamilyTreeDNA (FTDNA), Houston, Texas, USA, som tillhandahåller YDNA test för släktforskningsändamål.¹⁸⁰ De gör test av standardiserade markörer med olika noggrannhet, från 12 markörer till 111. Y37 brukar betraktas som ett bra test att börja med för att avgöra om släktskap finns inom den tidsrymd då det är möjligt att också belägga det i skriftliga källor. Skillnader i två test, det vill säga mutationer, brukar anges som genetisk distans (GD). På YDNA37-nivå är det ofta så att en matchning med GD 2–3 är gränsen för att släktskapet ska kunna verifieras med skriftliga källor. Med högre GD ökar sannolikheten att släktskapet ligger så långt tillbaka i tiden att skriftliga källor inte finns tillgängliga.

Eftersom det självklart kan förekomma fel i en framforskad linje från våra dagar bak till början av 1500-talet, bör man ha minst två linjer som verifierats i källor med matchande tester, på inte för långt genetiskt avstånd, för att bestämma en haplogrupp. Felen kan bestå i fel i källor eller tolkandet av dessa. Men det kan också helt enkelt vara så att den som i källorna anges vara far till en son inte är det.

¹⁷¹ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1570:10, fol. 9v (NAD bildid A0051401_00014); 1620:2, fol. 38r (NAD bildid A0051670_00077).

¹⁷² Se Bild 3 och fotnot 23.

¹⁷³ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1570:10, fol. 11r (NAD bildid A0051401_00015); 1600:6 (fol. 13v (NAD bildid A0051549_00021)).

¹⁷⁴ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1604:8, fol. 52r (NAD bildid A0051561_00114) 1620:2, fol. 41r (NAD bildid A0051670_00080).

¹⁷⁵ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1630:13, fol. 29v (NAD bildid A0051700_00021). Mantalslängder Kopparbergs län, 5, fol. 330r). Mats Andersson hade en dotter Karin Matsdotter, gift med Michel Hermansson i Furbo, Norrbärke, som var anfader till skalden Carl Michael Bellman (1740–1795). Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2759, fol. 832v. Se även Hellerström 1962.

¹⁷⁶ Landskapshandlingar Dalarnas handlingar, 1630:13, fol. 29v (NAD bildid A0051700_00021). Mantalslängder Kopparbergs län 6, fol. 289r.

¹⁷⁷ Lars Persson fick ärva sin hustrus farbrors Ingevald Anderssons hemman mot sytning och skötsel enligt ett tingsärende i Norrbärke den 9 augusti 1669. I ärendet nämns bröderna Lars och Mats Andersson. Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv, EXIe:2733, maskinfol. 489r.

¹⁷⁸ Se föregående fotnot, inga källor har dock återfunnits som klargör Lars Anderssons hemvist.

¹⁷⁹ Sjölund 2020.

¹⁸⁰ FamilyTreeDNA 2025.

Testade linjer

Vi valde som första testperson A en man som matchar Britt-Marie Sohlström med autosomalt DNA, den gemensamma anfadern är enligt källor född i slutet av sjuttonhundratalet. Källorna visade också att han bör vara en agnatisk ättling till Per Henniksson, så vi beställde ett Y37-test.

Testperson B hittade vi genom att han är en avlägsen YDNA matchning med Ronnie Hermansson. Han hade även gjort ett så kallat BigY, det vill säga ett test som analyserar en mycket större del av Y-kromosomen med resultat I-BY2821. Vi har inte lyckats fått kontakt med honom, men enligt källforsknig bör han vara en agnatisk ättling till Per Henniksson via en annan son till honom än testperson A.

Testperson C hittade vi genom källforsknig som agnatisk ättling till Bengt Henniksson. Denne hade inte släktforskat och inte tidigare övervägt att göra DNA-test, men genom personlig kontakt fick vi skicka in ett test för Y37-analys.

Vi hade också kontakt med en testperson D som är agnatisk ättling till Herman Henniksson enligt källforsknig. Han tvekade länge, och valde sedan att inte genomföra testet.

När vi kunde jämföra ovanstående test visade det sig att vi hade ett mycket nedslående resultat, tre olika haplogrupper för testpersonerna A, B och C. Vi fick i detta skede kontakt med en ny möjlig testperson E. Han är också agnatisk ättling till Per Henniksson och även till samma son som test B, nämligen Halvar Persson. Vi skickade ändå in testet, som resulterade i ytterligare en haplogrupp.¹⁸¹

- **Testperson A.** Per Henniksson (Familj 2), Holsten Persson (Familj 3), elva generationer. *Haplogrupp: R-M269.*
- **Testperson B.** Per Henniksson (Familj 2), Halvar Persson (Familj 2), elva generationer. *Haplogrupp: I-L1301.*
- **Testperson C.** Bengt Henniksson (Familj 4), elva generationer. *Haplogrupp: R-M198.*
- **Testperson E.** Per Henniksson (Familj 2), Halvar Persson (Familj 2), elva generationer. *Haplogrupp: N-M231.*

Arbetet vidare med fyra inte matchande linjer

Projektet blev efter detta resultatet vilande ganska länge. Vi försökte via källforsknig se om vi kunde belägga en linje till Hennike Bengtsson för matchningar till testpersonerna på Y37 nivå med GD 1–3. För test A fanns till exempel lite vaga tecken på att en match skulle kunna vara en ättling till Lasse Henniksson, men inget som kunde anses vara säkra belägg.

Så kom genombrottet. Testperson C har två matcher med GD2 (testpersoner F och G), som bägge har som äldsta kända ana Hans Johansson Lilja. Han dök upp från en okänd ort med familj som kolare vid Robertsfors bruk, Bygdeå och dog där 1783.¹⁸² Vi hittade till sist en källa som klart visade att denne Hans Johansson Lilja, osannolikt nog, är identisk med Hans Johansson född i Sörvik, Grangärde den 18 juli 1708, tidigare bosatt i Digervåla och Bergsbo, Grangärde, samt härstammande från Hennike Bengtsson via sonen Per Henniksson.¹⁸³ Genom detta belägg hade vi två matchande linjer via de två sönerna Per och Bengt till Hennike Bengtsson både med YDNA test och i källor, samt att vi kunde konstatera att Hennike hör hemma i haplogrupp R-M198.

Testperson C hade ytterligare en GD2 match till en person i USA (testperson H). Vi lyckades inte få kontakt via epost, men med lite detektivarbete identifierade vi personen och kunde via träd på Ancestry följa hans anor till Sverige. Vidare utforskande visade att hans linje går via en tredje son till Hennike, nämligen Herman.

Resultatet så långt var alltså tre linjer via sönerna Per, Bengt och Herman som matchar på Y37-nivå med GD 2 (se Bild 4). Det betydde att vi kunde känna oss säkra på att vi fångat haplogruppen korrekt. Dessutom har vi därmed bekräftat både via källor och DNA att dessa linjer är korrekta.

¹⁸¹ Testpersonernas i källor framforsgade linjer till Hennike Bengtsson finns redovisade grafiskt i en extern bilaga till vår artikel.

¹⁸² Bygdeå kyrkoarkiv, C:3, s. 578.

¹⁸³ I husförhörslängden för soldaten Hans Johansson Lilja i Bergsbo, Grangärde anges »Flyttat med hela hushollet till Westerbotn 1762 d 16 april». Grangärde kyrkoarkiv, AI:7a, s. 293; C:2, s. 58v.

Vad beträffar de två återstående sönerna, så har vi inte trots eftersökande lyckats hitta någon rak manslinje efter Effrike som går fram till nutid. Ättlingarna till Lars har inte kunnat följas vidare i källor efter hans söner.

Ovanstående process visar med all önskvärd tydlighet, som också sägs ovan, att man inte kan nöja sig med en linje för att bestämma en haplogrupp för en anfader flera århundraden tidigare. Att vidare analysera var felen ligger i linjerna A, B och E bedöms svårt. Det beror på att brottet på linjen, som troligtvis uppkommit genom att en biologisk fader inte är identisk med den fader som anges i källor, kan finnas var som helst från nära nutid till femtonhundratalet. Att eftersöka felaktigheterna får anses ligga utanför detta projekt.

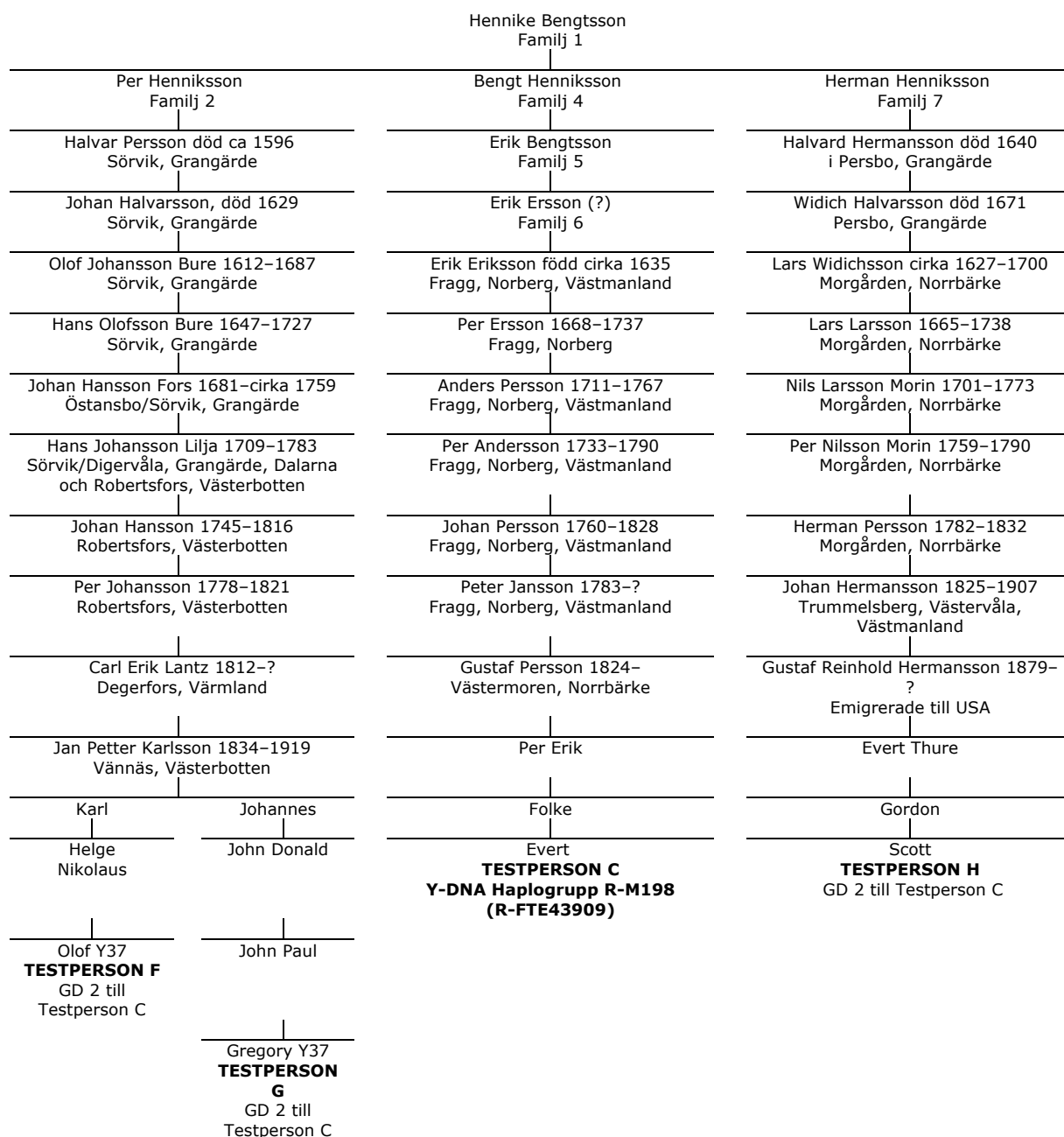


Bild 4. Matchande linjer enligt Y37, GD2 via tre söner till Hennike Bengtsson verifierade i källor. Om inte annat anges ligger orterna i Dalarna.

Vid tiden för denna artikels skrivande har vi inte lyckats knyta ihop några ytterligare YDNA matchningar med källor som går tillbaka till Hennike. Tyvärr är inte någon av linjerna bakåt för dessa övriga matcher belagda i källor före år 1600.

På Y37-nivån finns för närvarande testpersonerna F, G och H med GD2 samt tre test med GD 4. Av testen med GD 4 har en linje äldsta kända ana i Torrberg, Leksand, Dalarna (Erik Ersson, 1686–1757), en i Ryssland (testpersonen därifrån) och den tredje testpersonen har vi inte lyckats identifiera eller få kontakt med.

På Y67 nivå har vi förutom Testperson H med GD 3, två matchningar med GD 6 och två med GD 7. Matchernas tidigast kända anor finns i Falun/Aspeboda, Dalarna (Anders Eriksson Hammar 168–1727), Öja, Rättvik, Dalarna (Jonas Anders Olsson 1831) och Öna, Mora, Dalarna (Mats Jonsson 1632–1686) samt Skinnskatteberg, Västmanland/Malingsbo, Söderbärke, Dalarna (Hammar-med Lars Larsson Hård 1660–1724).

På Y111-nivå återkommer den sista matchen på Y67-nivån med GD 9.

Resultat av BigY-test för Testperson C

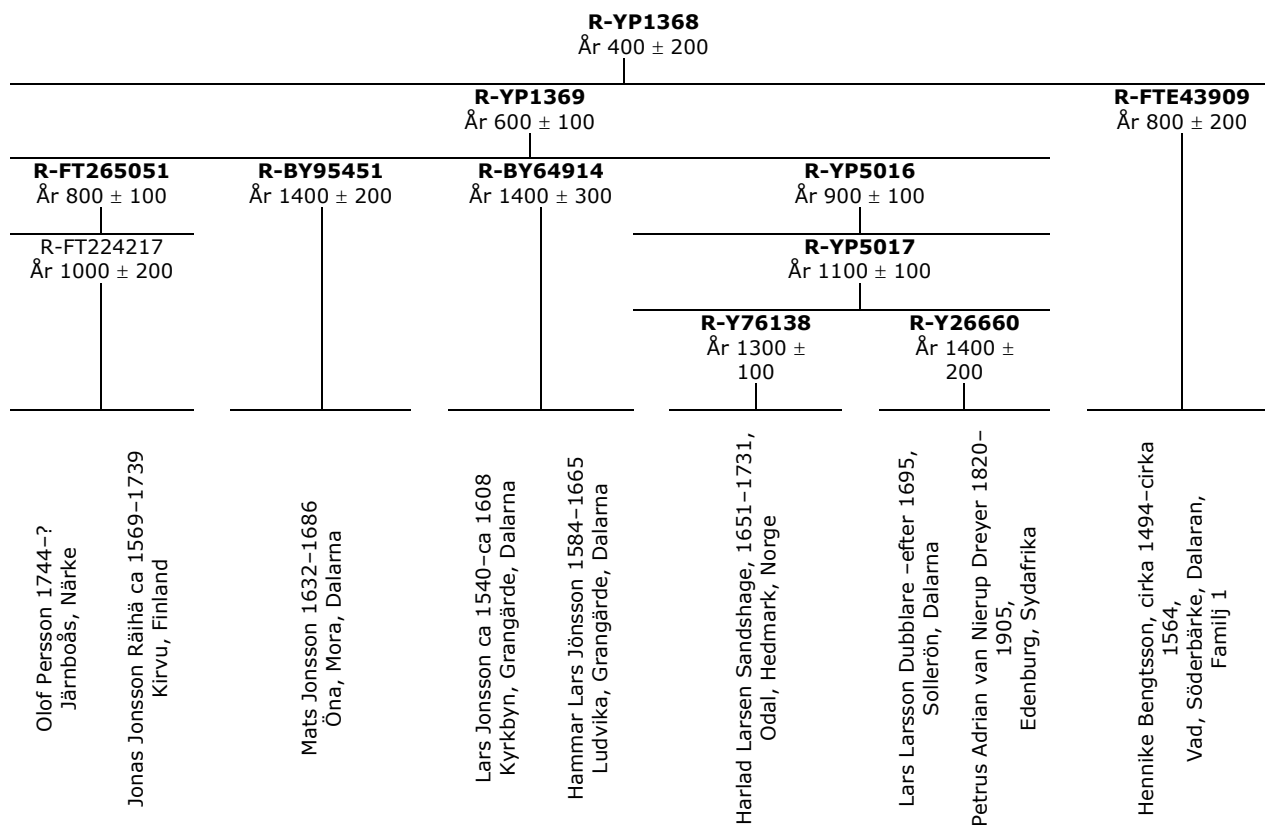


Bild 5. Äldsta kända anor till YDNA-matchningar för testperson C på BigY700-nivån testade hos företaget FTDNA. Åldersskattningar justerade av Staffan Betnér utifrån FamilyTreeDNAs åldersskattningar. Skattningarna anges enligt: punktskattning $\pm$ standardfel.

BigY-700 är det mest omfattande YDNA-test som för närvarande finns tillgängligt för släktforskningsändamål och analyserar miljontals delar av Y-kromosomen. Med hjälp av det kan en släktgren placeras in i ett världsomspännande släktträd.¹⁸⁴ Vi gjorde hösten 2023 en insamling för att täcka kostnaden för ett sådant test via inlägg i relevanta släktforskningsgrupper på Facebook, och vill här tacka alla som bidragit.

Av ovanstående redovisning av matchningar från YDNA-test framskymtar att Hennike Bengtsson i alla fall inte på fädernelinjen verkar ha haft det tyska påbrå som ibland föreslagits. Detta antaganden grundar sig främst på förnamnet, men också på att han var en av de ledande bergsmännen i den gamla järnbergslagen kring Norberg, där det tyska inflyandet i äldre tid anses ha varit stort. Intrycket av många generationer fäderneanor inom det svenska området och anknytningen till Dalarna förstärks också tydligt av BigY-matchningarna (se Bild 5).

¹⁸⁴ Sjölund 2020.

Ytterligare Y37 matchning

Vid tiden för slutredigeringen av denna artikel har ytterligare en träff till testperson C tillkommit på nivån Y37, denna gång med GD 3. Den raka manslinjen leder till Grangärde och Kyrkbyn i början på 1500-talet, som det ser ut i källor alltså inte till Hennike, utan linjerna bör gå ihop längre bak i tiden. Det passar väl in med den bakgrund i Dalarna, som tidigare matchningar ger en bild av. Dessutom är den extra intressant eftersom Kyrkbyn i Grangärde ingår i en krets av bergsmansbyar i Grangärde, Norrbärke, Söderbärke och Norberg med många gemensamma släktkontakter vid denna tid. Det genetiska avståndet (GD) på Y37 nivån avspeglar tyvärr inte alltid på ett korrekt sätt hur långt tillbaka den gemensamma anfadern finns, det är ju bara ett fåtal markörer som testas. Ytterligare ett BigY-test för den nytillkomna testpersonen skulle ge en bättre bild av ungefär hur långt tillbaka linjerna möts. Ett matchande test, som vi med källforskning kan knyta till linjens äldsta kända ana, vore också önskvärt för att klargöra att linjen vi funnit är korrekt.

Slutsatser och forskning vidare

Vi kan som sagt med mycket hög sannolikhet påstå att Hennike Bengtssons anor på den raka manslinjen haft sin hemvist i och kring Dalarna långt tillbaka i tiden. De flesta av de matchande männens äldsta kända ana återfinns inom området, även de som enligt BigY-trädet har en gemensam anfader mer än tusen år tillbaka i tiden, en kontinuitet som känns något överraskande.

Vi hoppas att det i framtiden kommer att dyka upp ytterligare tester vars anlinjer leder till personer som är närmare besläktade med Hennike, utan att vara ättlingar till honom. Det skulle kunna ge mer intressanta upplysningar om hans ursprung. Tyvärr är det svårt att genom källforskning hitta lämpliga testpersoner, eftersom inga ledtrådar finns. Men förhoppningsvis dyker matcher upp när fler manslinjer testas till bergsmanssläkterna i Gamla Norbergs bergslag och Västerbergslagen med angränsande områden. Det vore också värdefullt om fler agnatiska linjer som vi ser i källorna kunde bekräftas med DNA.

Bilaga

Testpersonerna (A–E) i källor framforskade linjer till Hennike Bengtsson finns redovisade grafiskt i en PDF-fil som bilaga till denna artikel.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Riksarkivet i Härnösand

Bygdeå kyrkoarkiv (SE/HLA/1010025)
C:3 Födelse- och dopböcker 1781–1829

Kungliga biblioteket

Handskriftssamlingen
M 37:3a

Riksarkivet i Marieberg/Täby

Landskapshandlingar 1530–1630 (SE/RA/5121)

Dalarnas handlingar 1539:4, 1545:5, 1545:12, 1550:4, 1551:3, 1556:7, 1557:1, 1557:11, 1558:1, 1559:6, 1562:16, 1563:7, 1564:14, 1569:9, 1570:10, 1572:11, 1575:10, 1575:14, 1577:4, 1578:11, 1580:12, 1581:1, 1584:13, 1593:11, 1595:2, 1597:5, 1600:6, 1604:8, 1606:5, 1607:14, 1608:18, 1609:4, 1613:14, 1615:10, 1619:14, 1620:2, 1630:13

Mantalslängder 1642–1820 (SE/RA/55203)

Säters län 2–3 1643–1644

Kopparbergs län 5–7 1651–1653, 21 1667, 27–28 1673–1674

Västmanlands län 11 1652, 15 1656, 24 1665, 26 1667

Strödda domböcker och rättegångshandlingar 1487–1817 (SE/RA/130)

AI:6 Domböcker m.m. från det nuvarande svenska riksområdet 1550–1621

Strödda räkenskaper och handlingar t o m 1630 (SE/RA/5101)

Gärder och hjälper 1 1535

Svea Hovrätt Advokatfiskalens arkiv 1614–1965 (SE/RA/420422/02)

EXIa:4 Lagmännens renoverade domböcker 1627–1645

EXIa:6 Lagmännens renoverade domböcker 1643–1652

EXIa:12 Lagmännens renoverade domböcker 1591–1679

EXIe:2256 Häradsrätters renoverade domböcker 1635

EXIe:2257 Häradsrätters renoverade domböcker 1638
EXIe:2277 Häradsrätters renoverade domböcker 1672
EXIe:2286 Häradsrätters renoverade domböcker 1682
EXIe:2720 Häradsrätters renoverade domböcker 1602–1642
EXIe:2733 Häradsrätters renoverade domböcker 1669
EXIe:2738 Häradsrätters renoverade domböcker 1672–1675
EXIe:2742 Häradsrätters renoverade domböcker 1679
EXIe:2746 Häradsrätters renoverade domböcker 1686
EXIe:2749 Häradsrätters renoverade domböcker 1689
EXIe:2750 Häradsrätters renoverade domböcker 1690
EXIe:2759 Häradsrätters renoverade domböcker 1696
Svea Hovrätt Huvudarkivet (SE/RA/420422/01)
EVIa2aa:81 Huvudserie (Liber causarum) 1636
Äldre mikrofilmssamlingen. Läsfilm
Allmän serie nr 95, 96. Artur Eriksson i Vad, Söderbärke Gårdsarkiv I–II
Älvsborgs lösen 1571 (SE/RA/5116)
Volym 18–19 Dalarna
Älvsborgs lösen 1613 (SE/RA/5117)
IV:45A Kommissariernas m.fl. räkenskaper för den lokala uppbörden av Älvsborgs lösen 1614

Riksarkivet i Uppsala

Domkapitlet i Västerås stift (SE/ULA/13321)
AI:3 Protokoll 1621–1627
Grangärde kyrkoarkiv, Dalarnas län (SE/ULA/12220)
AI:7a Husförhörlängder 1761–1771
C:1 Födelse- och dopböcker 1628–1684
C:2 Födelse- och dopböcker 1684–1726
Hela Dalarnas tingslags häradsrätt (KLHA I), (SE/ULA/10391)
AI:1 Domböcker 1544–1559
AI:2 Domböcker 1591–1593
AI:4 Domböcker 1594–1595
AI:5 Domböcker 1596–1597
AI:6 Domböcker 1598–1599
AI:8a Domböcker 1605–1606
AI:8b Domböcker 1607–1608
AI:9 Domböcker 1610–1614
AI:10 Domböcker 1615–1617
Kopparbergs, Sätters och Näsgårds län samt Österdalarne tingslags häradsrätt (KLHA II) (SE/ULA/10597)
AI:5 Domböcker 1637–1638
AI:10 Domböcker 1643
Länstyrelsen i Västmanlands län Landskontoret I (SE/ULA/11037/21)
EIII:1 Mantalslängder 1622–1636
EIII:2 Mantalslängder 1638–1644
EIII:20 Mantalslängder 1716–1717
Norbergs kyrkoarkiv (SE/ULA/11099)
AI:2 Husförhörlängder 1705–1728
C:1 Födelse- och dopböcker 1643–1671
C:2 Födelse- och dopböcker 1671–1702
Skinnskattebergs kyrkoarkiv (SE/ULA/11336)
AI:1 Husförhörlängder 1663
C:2 Födelse och dopböcker 1678–1698
Söderbärke kyrkoarkiv (SE/ULA/11521)
AI:1 Husförhörlängder 1673
AI:2 Husförhörlängder 1694
C:1 Födelse- och dopböcker 1675–1694
C:2 Födelse- och dopböcker 1695–1711
C:3 Födelse- och dopböcker 1712–1722
Söderbärke tingslags häradsrätt (KLHA XXXVI) (SE/ULA/11522)
AIa:1 Domböcker vid ordinarie ting 1656–1684
AIa:2 Domböcker vid ordinarie ting 1685–1696
Västanfors kyrkoarkiv (SE/ULA/11708)
C:1 Födelse- och dopböcker 1694–1738
LIa:1 Räkenskaper för kyrka och församling 1661–1693
Västerdalarne och Västerbergslagens tingslags häradsrätt (KLHA XXV) (SE/ULA/11711)
AI:2 Domböcker 1656–1659

Tryckta källor och litteratur

Almquist, Jan Eric, 1931, »Om blodsskyldskap såsom äktenskapshinder enligt svensk rätt«, *Personhistorisk tidskrift* 1931:3/4, s. 160–176, LIBRIS-ID 3422782, ISSN 0031-5699.

Andersson, Roland, 1980, *Smedjebackens kommun: bergsmanskultur och bebyggelse i Norrbärke, Söderbärke och Malingsbo: översiktlig kulturhistorisk områdesanalys*, Dalarnas museums serie av rapporter 9, Dalarnas museum, LIBRIS ID 7748546, ISSN 0348-2863.

- Berglund, Torsten, 1999, »Holsten Perssons i Vad hustru och hennes härkomst«, *Genklang* 1999:13, s. 5–15, LIBRIS-ID 2343670, ISSN 2004-8548. Även publicerad i *Släktforskaren* 1999:72, s. 3–9, LIBRIS-ID 3617779, ISSN 0282-115x.
- Clementsson, Per & Kent Andersson, 1990, *Hembygdsforska! Steg för steg*, Natur och kultur/LT, LIBRIS-ID 8350403.
- Ericson Wolke, Lars, 2020, »Älvsborgs lösen guldgruva för släktforskare«, *Släkthistoria* 2020:2, LIBRIS-ID 16259156, ISSN 2001-8495.
- Eriksson, Thomas, (2002), *Bråfors by och hytta: förundersökning*, SAU Rapport 2002:12, Societas archaeologica Upsaliensis, LIBRIS ID 9683930.
- Forssell, Helge & Ejnar Andersson, 1977, *Bärkebygden, Del 1, Smedjebackens kommun*, LIBRIS-ID 153231.
- Gillingstam, Hans, 1971, »Vad i Söderbärke: studier kring gårdsarkivalier och en hembygdsforskarens efterlämnade anteckningar«, *Släkt och hävd*. 1971:1, s. 225–242, ISSN 0489-1090.
- Gillingstam, Hans, 1978, »Kompletteringar och rättelser till genealogiska arbeten«, *Släkt och hävd* 1978:1-2, s. 99–100, ISSN 0489-1090.
- Gillingstam, Hans & Anders Winroth, 1982, »Raoul Wallenbergs härstamning från Västerbergslagen«, *Släktforskaren* 1982:5, s. 1–2, LIBRIS-ID 3617779, ISSN 0282-115x.
- Hellerström, Erik, 1962, »Några anteckningar om Bellmans förfäder i Norrbärke«, *Släkt och Hävd* 1962:1, s. 54–55, ISSN 0489-1090.
- Isheden, Björn, 1984, »En rannsaking år 1686 i Persbo, Grangärde«, *Släkt och hävd* 1984:1, s. 10–18, ISSN 0489-1090.
- Jansson, Sam Owen. & Dan Waldetoft, 1995, *Måttordboken*, andra utökade och reviderade upplagan, Nordiska museet, LIBRIS-ID 7603784, ISBN 9171083847460.
- KL, 1956–1978, *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid från vikingatid till reformationstid*, Allhem, LIBRIS ID 153172.
- Myrdal, Janken, 1987, »1500-talets ekonomiska geografi: boskapsskötsel, åkerbruk och förmögenhet«, *Bebyggelsehistorisk tidskrift* 1987:13, s. 73–100, LIBRIS-ID 8261807, ISSN 0349-2834.
- Norbergs kommun (Sverige) Kulturnämnden, 1979, *Byar och bebyggelse i Norbergs kommun, Fliken, Hinsebo, Kallmora, Kylsbo, Nordansjö*, Norbergs kommun, LIBRIS ID 170874.
- Näs, Torbjörn, 1998, »Släkten kring Holsten Persson i Vad, Söderbärke«, *Genklang – medlemsblad för Ovensiljans släktforskare* 1998:11-12, LIBRIS-ID 2343670, ISSN 2004-8548.
- Sjölund, Peter, 2020, *Släktforska med DNA*, ny upplaga, Handbok 9, Sveriges släktforskarförbund. LIBRIS ID: 4hsm8qkv2xjhh608, ISBN 9789189310049.
- Stahre, Ulla, 1958, »Bygd och bergsmän under senmedeltid«, s. 244–282 i Kjell Kumlin (redaktör), *Norberg genom 600 år, studier i en gruvbygds historia*, Norbergs Grufförvaltning, LIBRIS ID, 28069.
- Strandvik, Sofia, 2000, *Västerbergslagen : en sammanställning över de bergshistoriska lämningarna i Grangärde, Ludvika, Malingsbo, Norrbärke och Söderbärke socknar*, Jernkontoret, LIBRIS ID 8245278.
- Vadfors, Kjell, 1995, »Rämskungens ursprung«, *Släktforskaren* 1995:55, s. 4–5, LIBRIS ID 3617779, ISSN 0282-115x.
- Weinhagen, Allan, 1947, *Norbergs bergslag samt Gunnilbo och Ramnäs till omkring 1820. Studier i områdets närings- och bebyggelsegeografi*, Meddelanden från Lunds universitets geografiska institution Avhandlingar 15, LIBRIS ID 8201708, ISBN 0346-6787.
- Winroth, Anders, 1981, »Persbo«, *Släktforskaren* 1981:1, s. 4–7, LIBRIS ID 3617779, ISSN 0282-115x. Återpublicerad i *Genealogiska nätbiblioteket* 2005:1, Svenska Genealogiska Samfundet, <https://www.genealogi.net/om-slaktforskning-2/natpublikationer-sgs/>, läst den 10 januari 2025.
- Winroth, Anders, 1985, »Bidrag till Ludvika Gammelgårds äldsta historia«, *Släktforskaren* 1985:16–1986:18, LIBRIS ID 3617779, ISSN 0282-115x.

Internetresurser

- FamilyTreeDNA, 2025, *FamilyTreeDNA*, <https://www.familytreedna.com>, läst den 10 januari 2025.
- Svenskt Diplomatariums huvudkartotek, 2025, Riksarkivet, <https://sok.riksarkivet.se/SDHK>, läst den 22 januari 2025.
- Sohlström, Britt-Marie, 2025, *Bergsmän i Gamla Norbergs bergslag ett pågående projekt*, <https://bmsohlstrom.wordpress.com/>, läst den 19 januari 2025.